

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΩΝΗΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Φάνη Μιχαλόπουλου : Νέοι Διάλογοι (ποίημα)
Αιλής Ίακωβίδου - Πατρικίου : Τά καημένα τὰ παιδιὰ (ποίημα)
Ίωάν. Μπεουκουβάλας - 'Αναγνώστου: Δικαστήριο (διήγημα)
Μιχ. Γ. Πετρίδη : 'Οδυσσέας (ποίημα)
Γιάννη Βαλσαμίδη : 'Ηβη (ποίημα)
'Αντόνη Βουσβουνη : Μιχάλης Κοντακῆς (διήγημα)
Κάστα Καλαντζῆ : 'Ερωτικό (ποίημα)
Τζούλιου Καίμη : 'Η τέχνη στὴν ἔκφραση καὶ στὸ μῦθο τοῦ λαοῦ (μελέτη)
Γεωργίου Φτέρη : Τὰ 80 χρόνια τοῦ Μπέρξων (ἄρθρο)
Κλέωνος Παράσχου : Ξένη Λογοτεχνία

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

- Γεωργίου Πράτσια : Καγιά, Τιμόνι στὸν ἔρωτα — 'Ανουίλ, «Ταξιδιώτης χωρὶς ἄποσκηνές

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

- Σοφίας Μαυροειδῆ - Παπαδάκη : Γιάννη Χατζίνη, Πρόσωπα καὶ ψυχές

Ειδήσεις, επίκαιρα θέματα καὶ σημειώματα

ΧΡΟΝΟΣ Β'.
ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ—ΝΟΕΜΒΡΗΣ

ΦΥΛΛΟ 3
ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 5

ταπεινή #2

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΩΝΗΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 4 (ΣΥΝΤΑΓΜΑ) ΑΘΗΝΑΙ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ

Βιβλιοπωλείον ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Φιλελλήνων 4

Συνδρομή για ένα χρόνο Δραχ. 60

Για το ξέωτερο Δολάρια 1 1/2

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Γ. Δέλιου : Τὸ Σύγχρονο μυθιστόρημα (δοκίμιο). — Νικηφ. Βρεττάκου : Μαργαρίτα, Εἰκόνες ἀπὸ τὸ ἡλιοβασίλευμα (ποιήματα) Φάνη Μιχαλόπουλου : Μυκῆναι (μελέτη). — Φάνη Μιχαλόπουλου : Ὀλυμπία (μελέτη). — Ἀθηνᾶς Βλάχου : Τὸ κορίτσι τοῦ Βουνοῦ (παιδικὸ βιβλίον). — Τζούλιου Καίμη : Οἱ ἔξη κανόνες τῆς ζωγραφικῆς. — Ἀλφρέδου Ἀντλερ : Ὁ φόβος τοῦ Σεξουαλικοῦ Συντρόφου, μεταφ. Κώστα Ἀναστασιάδη. — Μαρμαδιὸν Πικτχόλλ : Τὰ παιδιὰ τοῦ Νείλου. Μεταφ. Β. Γ. Β. — Σταύρου Καρακάση : Τὰ φῶτα τῆς πόλης (ποιήματα) Κάϊρο. — Μίλτον Παπαδάτου : Ἀόρατοι δρόμοι (διηγήματα) Κάϊρο. — Γ. Χρήστου : Ἡ πεταλούδα (Μακεδονικὲς ἱστορίαι) Φλώρινα.

Ἐκδόσεις :

Φάνη Μιχαλόπουλου : Μυκῆναι, ἔκδοσις περιηγητικῆς Λέσχης 1939 (σελ. 16 με εἰκόνες) ἀριθ. 1.
Ὀλυμπία, ἔκδοσις περιηγητικῆς Λέσχης (Σελίδες 32 με εἰκόνες) ἀριθμὸς 2.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Διευθυντής: *Τώνης Ζαχαράκης*

Χρόνος Β'

Σεπτέμβριος 1939

Τεύχος 3ον

Ἀπὸ τίς ὑποσχέσεις στὴν πράξι

Στὸ περασμένο τεύχος δώσαμε δυὸ ὑποσχέσεις στοὺς ἀναγνώστες μας. Μιὰ πὼς θὰ τοὺς δίναμε ἕνα ταχτικὸ δεκαπενθήμερο περιοδικὸ καὶ μιὰ ἄλλη πὼς θὰ ἰδρύαμε ἕνα λογοτεχνικὸ ἐκδοτικὸ οἶκο, θέτοντάς του ὡς μοναδικὸ σκοπὸ τὴν ἐξυπηρέτησι τῆς τέχνης καὶ τοῦ τεχνίτη πού τόσο ἔχει ἀνάγκη στὸν τόπο μας. Σὲ τοῦτο τὸ τεύχος βρισκόμαστε στὴν εὐχάριστη θέσιν νὰ ἀναγγείλουμε πὼς οἱ ὑποσχέσεις μας αὐτὲς γενήκανε πραγματικότητα με μιὰ μικρὴ μονάχα διαφορά. Τὸ περιοδικὸ μας παρ' ὄλο πού εἴχαμε ὅλη τὴν καλὴ διάθεσι καὶ τὸν ἀπαιτούμενο ζήλο, δὲ θὰ μπορέσει δυστυχῶς γιὰ τὴν ὥρα νὰ βγαίνει παρὰ μηνιαῖο, ἀλλὰ ταχτικὸ τούτη τὴν φορά. Τὸ γιὰτί, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ἐξηγήσουμε. Ὁ καθ' ἕνας ξέρει πόσο δύσκολες καὶ τραγικὲς στιγμὲς περνᾷ σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα καὶ πόσο φειδωλοὶ πρέπει νὰ μαστε στὴ κατανάλωσι κάθε χρησιμοποιομένου εἴδους γιὰ τὸ καλὸ τοῦ συνόλου. Ὁ λόγος πού μᾶς ὤθησε στὴν ἴδρυσι τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου, καθὼς κι' ἄλλη φορά ξανάπαμε, εἶναι ἕνας: Ἡ ἀγάπη μας στὴν τέχνη καὶ στὸν Ἕλληνα τεχνίτη. Γιὰ κείνο καὶ στὸν οἶκο μας ἐτοῦτο δὲ θὰ δώσουμε μορφή ἐπιχείρησις, δηλαδὴ σκοπὸ του δὲν θᾶχει νὰ ἐκμεταλλευτεῖ τὸν συγγραφέα καὶ τὸ ἔργο του ἀλλὰ κυρίως νὰ τὸν διευκολύνει καὶ νὰ τὸν βοηθήσει ὥστε τὸ ἔργο του νὰ μπορέσει νὰ δεῖ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Καὶ τώρα βέβαια θὰ μᾶς πείτε πὼς μπορεῖ ὁ ἐκδοτικὸς αὐτὸς οἶκος νὰ κρατηθεῖ στὰ πόδια του, χωρὶς

νάει επιχείρησι; Ἀπλούστατα: Παράλληλα μ' αὐτὸν ἰδρύσαμε σ' ἓνα κεντρικὸ μέρος τῆς Ἀθήνας ἓνα ἄρτιο κι' εὐπαρουσίαστο βιβλιοπωλεῖο. Ἐτοῦτο δὲ θὰ πουλάει ἀπλῶς τὸ βιβλίον τοῦ συγγραφέα ἀλλὰ θᾶχει καὶ κάποιον ἄλλον σκοπὸν πιὸ σοβαρὸν. Θὰ διαφημίζει ἐντατικὰ μὲ σοβαρότητα καὶ ἀξιοπρέπεια παντοῦ καὶ μὲ κάθε δυνατὸ τρόπο τὸ βιβλίον, ὥστε τὸ κοινὸν ποὺ διαβάζει νὰ μάθει τὴν ὑπαρξήν του καὶ νὰ τὸ ζητήσῃ. Θὰ ἐπιδιώξουμε νὰ ῥθοῦμε σ' ἐπαφή μὲ τὸ μεγάλο κοινὸν καὶ θὰ προσπαθήσουμε νὰ τὸ κάμουμε νὰ νοιώσει, πῶς ἐχτὸς ἀπὸ τὴν τελευταία ποιότητα τῆς πνευματικῆς τροφῆς ποὺ παίρνει, ὑπάρχει κι' ἄλλη πιὸ καλὴ καὶ πιὸ ὠφέλιμη. Πανομοιότυπα βιβλιοπωλεῖα μὲ τὸν καιρὸν θὰ ἰδρῦσουμε καὶ στὶς ἐπαρχίες. Ὁ πράχτοράς μας δὲ θᾶναι ἔμπορος μονάχα, ἀλλὰ ζωντανὸς διαφημιστὴς καὶ προπαγανδιστὴς τοῦ βιβλίου στὸν τόπον του. Μεγάλῃ προσοχῇ θὰ δώσουμε ἐπίσης στὴν ἐμφάνισιν τοῦ βιβλίου, γιατί ἔχουμε τὴ γνώμη πῶς κι' αὐτὸ εἶναι ἓνας σπουδαῖος συντελεστὴς στὴν κατανάλωσιν. Ἔτσι πιστεύουμε, ἐμεῖς τοῦλάχιστο, πῶς σιγά-σιγά κι' ὁ συγγραφέας θὰ μπορεῖ νὰ κερδίζει κι' ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος θὰ εἰσπράττει ὅσα τοῦ χρειάζονται, γιὰ νὰ προχωρήσῃ μὲ σταθερὸ βῆμα στὴν ἐπιτυχία.

Η «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ»

Νέοι διάλογοι

XXIX

Ὅλοι οἱ σοφοὶ μαζεύτηκαν στῆς Γνώσεως τὴν αὐλή
καὶ συζητοῦν ὀλόβυθοι τοῦ Μυστηρίου τῆ λύσης.
Κι' ἄλλοι μὲ πίστη ὁμολογοῦν τὴ μέλλουσα ζωὴ
κι' ἄλλοι μὲ γέλοιο δέχονται μιὰ τόσο ἀστεία λύση.

Διαβάτης, ποὺ τοὺς ἄκουσε, μονολογεῖ στὸ δρόμον :

«Δίνει παράσταση ἡ ζωὴ, μὲ μᾶς γιὰ θεατρίνους
κι' ἐνῶ φριχτὰ τὰ πτώματα γιομίζουσι τὴ σκηνὴν
κι' ἡ σκληρὴ Μοῖρα τὰ κλωτᾶ στὴν ἄβυσσον τῆς Λήθης
τοῦτοι ζητοῦν νὰ μάθουνε τὰ πίσω ἀπ' τὴ σκηνὴν !»

Μ' αὐτὴ τὴ σκέψη ἀλάφρωνε τοῦ δρόμου του τὴν πλῆξιν.

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Τὰ καημένα τὰ παιδιὰ

Τὰ καημένα τὰ παιδιὰ,
πῶς τὰ μάτια τους κοιτάζουν !
Στέκουν πάντα στὰ καρφία
καὶ ποτὲ δὲν ἠσυχάζουν.

Καὶ πατᾶν σὰ νὰ πετᾶν
καὶ ρωτᾶνε καὶ δὲν παύουν
καὶ τοῦ κόσμου ὄλο ζητᾶν
τὸ αἶνιγμα νὰ καταλάβουν.

Πρὶν κλειστοῦν μὲς στὴ ζωὴ,
πρὶν δοθοῦν, πρὶν ἀγαπήσουν,
τὰ μαγεύει κάθε τι
καὶ ζητοῦν νὰ τὸ κρατήσουν.

Καὶ σὰν παίζουν, σὰ γελοῦν
καὶ στοχαστικὰ ὅταν σκύβουν,
ἢ σωπαίνουν ἢ μιλοῦν,
πάντα μιὰ ἀπορία θὰ κρύβουν.

Ὅμως ρώτημα, ματιὰ,
κι' ὁ θυμὸς τους, κι' ἡ χερὰ τους,
κάνουν τὴν ψυχὴν πλατεία
καὶ καλὴν κι' ἀθῶα μπροστὰ τους.

Καὶ τῆς δίνουν τὰ παιδιὰ,
τὰ καημένα, μιὰ γαλήνη
μιὰν ἀνάσα, μιὰ εὐωδιά,
μιὰ πανάγια καλωσύνη.

Α. ΙΑΚΩΒΙΔΗ ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Δικαστήριο

Δέν είναι ακόμα έννια ή ώρα, όταν φτάνει ή Φωτούλα στο δικαστήριο.

Κοκκινίζοντας ως στις ρίζες των μαλλιών, ρωτάει που δικάζονται τα πλημμελήματα. Ένας μεσόκοπος της δείχνει βαρυστημένη μια μεγάλη αίθουσα.

Τί να είναι αυτός ο άνθρωπος; σκέπτεται ή Φωτούλα. Κατηγορούμενος, δικηγόρος, μάρτυρας, για καμιά δίκη; Έχει τόση άνια το πρόσωπό του...

Για μια στιγμή ή σκέψη της φεύγει από τη δική της έννοια. Για μια στιγμή μονάχα. Γιατί καθώς ανεβαίνει τα λίγα σκαλιά και μπαίνει στην αίθουσα του δικαστηρίου, νοιώθει τα πόδια της να λυγίζουν. Τί μεγάλη, Θεέ μου, τί μεγάλη, και πόσος κόσμος μέσα εκεί! Κρύος ιδρώς σταλάζει το μέτωπό της. Καιρό είχε να νοιώσει αυτή την τρεμούλα στη σπονδυλική στήλη. Καιρό, ναί... Τώρα θυμάται, κάπου τέσσερα χρόνια... Από την τελευταία ημέρα των εξετάσεων για το απολυτήριο του γυμνασίου. Τότε που το μάτι του γυμνασιάρχη καρφώθηκε τόσο κρύο άπάνω της, κρύο, σά να ήταν ξένος, σά να μην τη γνώριζε ένα ολόκαιρο χρόνο...

Εύτυχως που το μυαλό της φεύγει, σά σύννεφο κυνηγημένο από τον άνεμο. Εύτυχως ακόμα που το πλήθος βουίζει εκεί μέσα και δέ φαίνεται να προσέχει τη χλωμή κοπελλίτσα, καθώς προχωρεί με άργα, διστακτικά βήματα, ανάμεσα από τις δυο σειρές τους πάγκους.

Κανένας δέν την κοιτάζει, αν και δέν είναι και πολλά κοριτσάκια είκοσιδυο χρονών στο δικαστήριο. Το πλήθος που συνωστίζεται στους παμπάλαιους, ξεβαμμένους πάγκους, αποτελείται από λογής-λογής ανθρώπους. Μά κυριαρχούν οι άντρες. Πρόσωπα ήλιοκαμμένα, μάτια άστραφτερά από την άνησυχία, μάγουλα βαθουλωμένα, χείλη σφιγμένα πικρά.

Πάντως δέ λείπουν κι' οι γυναίκες. Μά οι περισσότερες είναι μεσόκοπες γυναίκες του λαού, με σκούρα άλατζαδένια φουσιάνια, και με μαλλιά που πέφτουν άκατάστατα στο μέτωπό τους.

Που να καθήσει;... Καλλίτερα στην πρώτη σειρά, ώστε όταν τη φωνάξουν, να μην είναι άναγκασμένη να διασχίσει ολόκληρη την αίθουσα. Χώνεται σε μιάν άκρη και πιάνει όσο γίνεται λιγώτερη θέση.

Ένας νέος που κάθεται κοντά της την κοιτάζει από πάνω ως κάτω και δείχνει κάποια έκπληξη. Είναι κι' αυτός καλοντυμένος, κι' ή μορφή του δέ δείχνει την άγωνία που έχουν τα περισσότερα πρόσωπα εκεί μέσα... Πάντως, θάχει κι' αυτός την έννοια του, γιατί γρήγορα της γυρίζει την πλάτη κι' άρχίζει μιά'σιγανή συζήτηση με πέντε-έξη άλλους νέους.

Σε λίγο ή φυσιογνωμία της Φωτούλας ήμερεύει. Φοβισμένο το βλέμμα της περιεργάζεται την αίθουσα... Γυμνοί οι τοίχοι, ξύλινοι οι μπάγκοι... Να φωνάξει κανείς έδω μέσα, θ' άκούσει την ήχώ σίγουρα να του άποκρίνεται.

Μά άπάνω από την έξοχ του δικαστή, μιá μεγάλη, θαμπή είκόνα... 'Ο Χριστός! Με σηκωμένο χέρι, εύλογεί.

Νοιώθει ή κοπέλλα κάτι να της σφίγγει την ψυχή, καθώς βλέπει το σηκωμένο αυτό χέρι... Έλπίδα ή δέος;

Μιά προσευχή ανεβαίνει στα χείλη της και τα χέρια της δένονται παιδιάτικα.

—'Ας περάσει αυτή ή στιγμή...Κι' άς άκούσω τη λέξη «'Αθώα!»

Κεφάλια δέν κόβουν για τέτοια ζητήματα. Γιατί είναι τόσο σφιγμένη ή ψυχή της; Γιατί; Γιατί τα νύχια της χώνονται στις σάρκες της καθώς δένει τα χέρια της παιδιάτικα, στην προσοχή;

—'Έννια ή ώρα! μουρμουρίζει ο κ. 'Αντωνίου και ταχύνει το βήμα του. 'Ο ιδρώς σταλάζει στο μέτωπό του. 'Ο τσουχτερός πόνος που του τριβελάει το στομάχι τόσο καιρό τώρα, είναι σήμερα άνυπόφορος... 'Οχι... καλλίτερα ν' άργήσει πέντε λεπτά... δέ μπορεί άλήθεια να τρέξει...

Καθώς περνάει στην όδο Σταδίου, ή ματιά του πέφτει άθελα σ' ένα μεγάλο καθρέφτη. Κοκκαλώνει. Τα πόδια του λυγίζουν... Νοιώθει τον ιδρώτα πιό κρύο στο μέτωπό του.

Αυτή ή χλωμάδα... αυτά τα βαθουλωμένα μάγουλα, αυτοί οι κιτρινασμένοι βολβοί των ματιών... όχι, δέν είναι δικό του το πρόσωπο αυτό, δέ μπορεί να είναι δικό του.

Ποίν' έξη' μήνες, αντίκρυζε ένα γερό άντρικό πρόσωπο μέσα στον ίδιο τον καθρέφτη. Δυό μάτια άστραφτερά τον κοίταζαν με

αυτοπεποίθηση, και τὰ χείλη του ἦταν σφιχτά κι' αὐστηρά... Τώρα τὰ χείλη εἶναι χαλαρά, τὰ μαλλιά φαίνονται πιὸ γκριζα, πιὸ νεκρά... Καὶ τὸ χειρότερο, τὸ χρῶμα... αὐτὸ τὸ χωματένιο χρῶμα...

"Ὀχι, δὲν εἶναι δικό του τὸ πρόσωπο αὐτό... Νοιώθει μιὰ τρεμούλα στὴ σπονδυλικὴ στήλη. Μέσα ἀπὸ τὸ γυαλί, ξένα μάτια τὸν κοιτᾶνε, μάτια ποῦχουν σβῆσει. κάπου εἴκοσι χρόνια. Τοῦ πατέρα του εἶναι αὐτὴ ἡ θαμπή, κιτρινασμένη ματιά...

"Ἔτσι ἦταν πρὶν εἴκοσι χρόνια ὁ πατέρας του. Εἶχε ἀκριβῶς αὐτὴ τὴν τρομαγμένη καὶ χαλαρὴ ἔκφραση τοῦ ἄρρωστου ζώου... Καὶ πέθανε πρὶν εἴκοσι χρόνια ἀπὸ καρκῖνο στὸ στομάχι ὁ Δημήτρης Ἀντωνίου...

Μηχανικὰ προχωροῦν τὰ πόδια τοῦ Ἀντώνη Ἀντωνίου. Ἀνεβαίνει τὰ λίγα σκαλιὰ τοῦ δικαστηρίου.

Καρκῖνος!... "Ἄν στὸ κάτω-κάτω, ἔχει καρκῖνο κι' αὐτός;... "Ἄν εἶναι παραμύθια πλασμένα ἀπὸ οἶκτο ἢ ὑπερχλωροδρία, τὰ ἔλκη, κι' ὅλη αὐτὴ ἡ ἱατρικὴ φιλολογία;... Φιλολογία, ναί... ὄλα αὐτὰ εἶναι λέξεις ἄσχημες, μὰ ἀνώδυνες, μοναχὰ ἀνιαρές... Καρκῖνος ὄμως δὲν εἶναι λέξη. Εἶναι μιὰ ἀλήθεια βαρειά κι' ἀσήκωτη, σὰν ταφόπετρα.

Γιατί τώρα τελευταῖα κανεὶς δὲ γκρινιάζει στὸ σπῖτι του, ὅταν κάνει διάφορες παρεκτροπές ἀπὸ τὴν αὐστηρὴ δίαιτα; Χθὲς ἤπιε κι' ἕνα ποτηράκι κρασί, κι' ἡ γυναίκα του τὸν κοίταξε βουβή. Κι' ἡ Ἀνθούλα, ἡ κόρη του;... Ἀλήθεια τί ἔκανε ἡ Ἀνθούλα;... Τώρα θυμᾶται! Σηκώθηκε ἀπὸ τὸ τραπέζι, κι' ὅταν σὲ λίγο ξαναγύρισε, ἦταν χλωμὴ καὶ τὰ μάτια της σὰν κλαυμένα.

Στριγγὸ χτυπάει τὸ κουδούνι. Οἱ κουβέντες σταματοῦν γιὰ μιὰ στιγμή, τὰ κεφάλια στρέφονται πρὸς τὴν ἔδρα. Σὰ νὰ περνᾶει ὁ ἠλεκτρισμὸς τοῦ κουδουνιοῦ μέσα στὸ κορμί της, νοιώθει ἡ Φωτούλα τὴν καρδιά της νὰ φτερουγίζει ξέφρενη.

Σὰν νὰ περνᾶει ἠλεκτρισμὸς, νοιώθει ὁ δικαστὴς τὰ νεῦρα του ὄλα νὰ πονᾶνε στὸ χτύπημα τοῦ κουδουνιοῦ. Τοῦ φαίνεται πὼς βαστάει αἰῶνα τὸ κουδούνισμα. Σφίγγει τὰ χείλη του κι' ἀνεβαίνει στὴν ἔδρα.

— Ἰωάννης Βλάχος!

Ὁ νέος, δίπλα στὴ Φωτούλα, πετιέται, προχωρεῖ μὲ γρήγορο βῆμα πρὸς τὴν ἔδρα. Κάθεται σ' ἕνα πάγκο ἀντικρυνὸ ἀπὸ τὸ δικαστή. Μαζὶ του προχωροῦν κι' οἱ πέντε ἔξι ἄλλοι νέοι. Στέκουν ὄρθιοι τριγύρω του, ἐνῶ αὐτὸς κάθεται. Ἀκουμποῦν τὸ χέρι τους στὸ Εὐαγγέλιο καὶ λένε, λένε...

Τὶ ἀκριβῶς λένε δὲ μπορεῖ νὰ ξεχωρίσει ἡ Φωτούλα. Τὸ κεφάλι της βουτζει. Εἶναι τὸ σιγανὸ μουρμούρισμα τοῦ πλήθους ἢ ἡ ταραχὴ της; Βλέπει τοὺς μάρτυρες νὰ γυρίζουν ἕνας-ἕνας στὶς θέσεις τους. Στὰ πρόσωπά τους εἶναι ζωγραφισμένο κάποιον πείσμα. Ὁ κατηγορούμενος σηκώνεται. Τὰ μάτια του... ὄχι, δὲ βλέπει τὰ μάτια του ἢ Φωτούλα, μὰ στὴν ταραχὴ της φαντάζεται πὼς τὰ βλέπει, μεγάλα, ἱκετευτικά...

Λίγο-λίγο ξεχωρίζει τὰ λόγια του:

— Ἐγὼ τὸ κορίτσι τὸ ἀγαπῶ... θὰ τὸ πάρω... ναί, ὁμολογῶ τὴ φίλησα, ναί, ὁμολογῶ τὸν χτύπησα τὸν ἀδελφὸ της, γιατί ὅταν μᾶς τσάκωσε νὰ φιλιόμαστε, ἔγινε θηρὸ ἀνήμερο καὶ μοῦ ἐπετέθηκε... ὄχι αὐτὴ δὲ φταεῖ σὲ τίποτα, αὐτὴ εἶναι ἄγγελος... ναί, τὸ δικό μου τὸ χτύπημα τοῦ μαύρισε τὸ σαγόνι, τὸ δικό του, ὄχι, δὲ μοῦκανε σπουδαῖο κακό...

Εἶναι ψηλός, ξανθός, κι' οἱ ὄμοι του γεροί, τετράγωνοι. Ἡ φωνὴ του φαίνεται βαθεῖα καὶ δυνατὴ, μ' ὄλο πού προσπαθεῖ νὰ τὴ χαμηλώσει. Ὁ λαιμὸς του, ἀπάνω ἀπὸ τὸ γκριζο γιανθῶ, ἔχει ἕνα θαυρόδιδον χρῶμα ὕγιαιας καὶ ζωῆς.

Πὼς μπορεῖ νὰ τὰ προσέχει ὄλα αὐτὰ ἡ Φωτούλα; Γιατί τῆς ζεσταίνει τὴν ψυχὴ αὐτὸ τὸ γερό, στητὸ κορμί μπροστὰ της; Ἴσως νὰ εἶναι μοναχὰ ἡ ἀντίθεση μὲ τὸ δικαστή... Σὰ νεκρὸ φαίνεται τὸ πρόσωπο τοῦ Ἀντώνη Ἀντωνίου ἀπάνω στὴν ἔδρα.

Κι' ἔπειτα, ἀπομακρύνεται ὁ κατηγορούμενος. Ἐνας χωροφύλακας ἔρχεται κοντὰ του, τὸν πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι, τὸν καθίζει σ' ἕναν ἄλλον πάγκο ἐκεῖ κοντά. Ἐνας ἀπὸ τοὺς φίλους του, σκύβει, κάτι τοῦ λέει καὶ φεύγει τρέχοντας. Τὸ πρόσωπο τοῦ νέου εἶναι βοῦλες-βοῦλες κόκκινο, τὸ αἷμα πλημμυρίζει τὰ γαλανὰ του μάτια. Τὸ ἀθλητικὸ του κορμί εἶναι σκυμμένο καθὼς κάθεται στὸν πάγκο καὶ δίπλα του ὁ χωροφύλακας.

— Φωτεινὴ Χαντρίδη!

Σὰν αὐτόματο σηκώνεται ἡ Φωτούλα καὶ προχωρεῖ.

Μὲ φρίκη νοιώθει τὸ μουρμούρισμα στὴν αἴθουσα νὰ σταματᾶει ξαφνικά. Τώρα τὴν προσέχουν ὄλοι ἐκεῖ μέσα. Τώρα πῆρε τὴν εἴδηση τὸ πλῆθος πὼς ἀνάμεσά του βρίσκεται ἕνα κοριτσάκι εἴκοσι-δυὸ χρονῶν, ἕνα κοριτσάκι μὲ κορμί χυτὸ καὶ λυγερό, μὲ πρόσωπο χλωμό, καὶ μὲ δυὸ μαῦρα μάτια ποῦ κυττᾶνε γύρω τρομαγμένα.

Τὸ χτύπημα τῆς καρδιάς τῆς κοπέλλας φαίνεται, ἀπάνω ἀπὸ τὸ θαλασσι τοιτάκι, καθὼς πάλλεται ρυθμικά ὁ γαλαζῖος φλόγγος τῆς γραβάτας.

—Μάρτυρες, δικηγόρος; ρωτάει ο δικαστής.

—Δέν έχω, αποκρίνεται ψιθυριστά ή μικρή.

—Κατηγορουμένη! άκούγεται βραχνή μιά δυνατή ή φωνή του κ. Άντωνίου.

Δέ θάθελε νά φωνάζει τόσο τή σκληρή λέξη, μιά καθώς άνοιξε τό στόμα του, έννοιωσε μιά σουβλιά στό στομάχι κι' φωνή του βγήκε άθελα πιό δυνατή.

—Κατηγορουμένη...

Χώνει τή μύτη του στό χαρτιά και διαβάζει μυρμουρίζοντας:

—Στις 15 του Άπρίλη πότισες τίς γλάστρες σου τό άπόγευμα, σέ ώρα άπηγορευμένη...κι' έβρεξες ένα τυχαίως διερχόμενο άστουφύλακα...Σέ παρατήρησή του, δέν άρνήθηκες τήν ένοχή σου, και δικαιολογήθηκες πώς θα έφευγες σέ λίγο για τή Χαλκίδα, για μιά έβδομάδα, και πώς ήταν άπαραίτητο νά ποτιστούν οι γλάστρες εκείνη τήν ώρα...Τί έχεις νά πεις;

—Έτσι είναι, ψιθύρισε ή κοπελλίτσα.

—Πώς; φώναξε ο κ. Άντωνίου.

—Έτσι είναι, ξανάπε πιό σιγά ή μικρή.

Τά μάτια του δικαστή καρφώθηκαν μακρυνά, στον άυστηρό τοίχο τής αίθουσας.

Περίεργο πράγμα! Τί κίτρινος πού φαίνεται σήμερα ο κατάλευκος τοίχος! Κίτρινος σαν τήν τρομανμένη μορφή πού αντίκρουσε πριν λίγη ώρα στον καθρέφτη. Τούλάχιστο νά ζούσε άλλον ένα χρόνο όσο θέλει νά συμπληρώσει τή σύνταξη, ν' αφήσει έξασφαλισμένη τήν Άνθούλα...Πώς έφυγε βιαστική από τό τραπέζι χθές!... Κι' όταν ξαναγύρισε, τά μάτια της ήταν σαν κλαμμένα... Τά μεγάλα, μαύρα φωτερά της μάτια, πού τον τελευταίον καιρό έχουν σά μιά ίκεσία στό βυθό τους...Ναί, νά ζήσει ένα χρόνο νά τής αφήσει στρογγυλή σύνταξη...Άλλά, πάντως, πόσα δάκρυα θα χύσουν τά μαύρα, άγαπημένα του μάτια! Τό χτύπημα θα τή βρει άπάνω στον άνθό της. Είκοσιδυό χρονών κοπέλλα...

Τό σκέφθηκε ή τό βλέπει στό χαρτί πού είναι άπλωμένο δίπλα του; Διακριτικά τον σκουντάει ο γραμματεός.

—Κατηγορουμένη, τί έχεις νά πεις; φωνάζει ο δικαστής.

(Δέ φωνάζει, βογγάει, μιά στή νεκρική σιγή τής αίθουσας ή φωνή του άκούγεται άνήλεη, σκληρή).

Τά δάκρυα άνεβαίνουν στό μάτια τής κοπέλλας κι' ή φωνή της άκούγεται για τρίτη φορά πνιγμένη στό λυγμό:

—Έτσι είναι!

—Μμ... καταγγελία άστυνομικού, όμολογία, παράβασις... τρεις ήμέρες φυλάκιση...

“Όλα γυρίζουν γύρω από τή Φωτούλα. Νοιώθει τό χέρι του χωροφύλακα τραχύ στό γυμνό της μπράτσο. Η ματιά της καρφώνεται ίκετευτική στό δικαστή.

Κάτι ραγίζει μέσα στην καρδιά του Άντώνη Άντωνίου. Αύτή ή ματιά...

Είκοσιδυό χρονών κι' αύτή. Έτσι στρέφεται γεμάτη ίκεσία κι' ή ματιά τής Άνθούλας... Στρέφεται σέ ποιόν; Στή μοίρα;... Μά ή μοίρα περνάει με δεμένα μάτια, με βήμα άλύγιστο. Ίσως νά είναι σκέλεθρο μονάχα ή μοίρα... σκέλεθρο με άδειες κόγχες αντί για μάτια... Και στό μαύρα μάτια τής κορούλας του, μαζεύονται άργά-άργά τά δάκρυα, και θα κυλήσουν, θα κυλήσουν, ποτάμι άτέλειωτο... Τί κίτρινο πού είναι τό φως τριγύρω!... Τί χλωμή ή μορφή τής μικρής αύτης, καθώς τήν καθίζει ο χωροφύλακας με τό στανιό στον πάγκο, δίπλα από τό νερό.

Άλήθεια, τί υπόθεση ήταν; “Α, ναί... κάτι γλάστρες... λίγο χυμένο νερό. Κρίμα...μπορούσε και νά τήν άθώώσει...Μά ο κανονισμός...Κι' έπειτα, δέν είχε προσέξει τήν ίκεσία στή ματιά της... κι' έπειτα τον πονούσε τόσο άφόρητα τό στομάχι του εκείνη τή στιγμή. Τρεις ήμέρες φυλάκιση...έ, θα τίς έξαγοράσει.

—Δέ θα τίς έξαγοράσετε, δεσποινίς;

“Ενας μεσόκοπος ξερακιανός, σκύβει άπάνω της:

—Είμαι δικηγόρος. Για μένα πενήντα δραχμές, τό δλον διακόσιες πενήντα.

Μηχανικά τά δάχτυλά της άνοίγουν τό τσαντάκι της. Βγάζει τά χαρτονομίσματα. Σηκώνεται. Νά φύγει! Μοναχά νά φύγει από έδω μέσα!

Τό τραχύ χέρι του χωροφύλακα άκουμπάει πάλι άπάνω στό μπράτσο της:

—Κάτσε κάτω!

“Όλα τά μάτια είναι καρφωμένα άπάνω της.

—Θ' άργήσει λιγάκι, τής ψιθυρίζει σκοτεινός ο νέος, πού κάθεται στον πάγκο δίπλα της. Κ' έμένα μ' έβαλαν όκτώ ήμέρες και θα τίς έξαγοράσω. Περιμένω.

Οί ματιές τους συναντιώνται δίχως φως. Βλέπει ή κοπέλλα τή θλίψη μέσα στό γαλανά μάτια του παλληκαριού, και νοιώθει πώς και τά δικά της είναι άπελπισμένα. Άφηρημένη κάνει πάλι νά σηκωθεί.

Βάναυσα τή σταματάει ὁ χωροφύλακας, κι' ἡ φωνή του ἀκούγεται ἀπότομη.

—Κάτσε κάτω! Εἶσαι φυλακισμένη!

Ἡ ἀνάσα κόβεται στοὺς λαιμοὺς τῆς κοπέλλας. Οἱ τοῖχοι γύρω της στενεύουν, τὸ φῶς τῆς ἡμέρας σκοτεινιάζει.

Δὲ μπορεῖ νᾶναι ἀλήθεια! Δὲ μπορεῖ νὰ τὰ ζεῖ στ' ἀλήθεια δλ' αὐτά!...

Εἶναι τόσο παιδιάτικη ἡ ψυχὴ της, κακὸ δὲ σκέφθηκε ποτέ...

—Γιατί ἤλθατε μόνη; τὴ ρωτᾶει ὁ νέος δίπλα της.

—Δὲ θέλησα νὰ τὸ πῶ σὲ κανένα, ψιθυρίζει ἡ κοπέλλα.

Καὶ προσθέτει, σὰ νὰ μιλάει μοναχὴ της:

—Ἡ οἰκογένειά μου βρίσκεται στὴ Χαλκίδα. Τὸ Πάσχα πῆγα καὶ τοὺς εἶδα, γι' αὐτὸ πότισα τίς γλάστρες τὸ ἀπόγευμα... Ἐδῶ, ἔπρεπε νὰ τὸ πῶ σὲ ξένους.

Τὸ στήθος τοῦ παλληκαριοῦ ἀνεβοκατεβαίνει οὐδὲ τρελλὴ βιασύνῃ. Τὰ ἴσχυα, συνηθισμένα του λόγια δὲν κρύβουν τὴν ταραχὴ του.

Κάποια στιγμή, ἔρχεται ἕνας ἀπὸ τοὺς νέους τῆς συντροφιάς του. Δείχνει κάτι χαρτιά τοῦ χωροφύλακα. Ὁ κρατούμενος σηκώνεται, φεύγει τρέχοντας σχεδόν, χωρὶς νὰ ρίξει μιὰ ματιὰ τῆς Φωτούλας. Προφθαίνει αὐτὴ μοναχὰ καὶ βλέπει τὸ πρόσωπό του βουβὸς-βουβὸς κόκκινο καὶ τὸ κεφάλι του σκυμμένο.

Τί θὰ κάνει ἔξω τώρα τὸ παιδί αὐτό; Ἡ καλλίτερα, τί θὰ κάνει σὰ θὰ βρεθεῖ μοναχός του στὴν κάμαρά του; Ἴσως κλάψει;...

Νοιώθει ἡ Φωτούλα ἕνα κόμπο ν' ἀνεβαίνει στοὺς λαιμοὺς της, καὶ τὴν ἐρημιὰ γύρω της πὶο κρύα.

Κάποτε ὁ μελαχρινὸς ξερακιανὸς τὴν σκουντάει, ὁ χωροφύλακας τῆς λέει μὲ μιὰ ὑποψία χαμογέλιου:

—Ἐλεύθερη, δεσποινίς!

Μηχανικὰ σηκώνεται ἡ κοπέλλα. Κάνει νὰ φύγει, μὰ ἡ ματιὰ της γυρίζει σὰ μαγνητισμένη πρὸς τὴν ἔδρα.

Δυὸ κιτρινιασμένα μάτια τὴν κυττᾶνε μεγάλα, σὰ μάτια ἐτοιμοθάνατου ζῶου. Τὸ σαγόνι τοῦ δικαστῆ τρέμει ἀνεπαίσθητα. Τὰ χεῖλη του σφίγγονται... Φεύγει ἡ κοπέλλα γρήγορα, σὰν κυνηγημένη ὅπως ἔφυγε κι' ὁ νέος πρὶν ἀπὸ αὐτήν. Στὸ κατῶφλι τῆς αἴθουσας ἀκούει τὴ φωνὴ τοῦ δικαστῆ, σκληρὴ, φωναχτῆ:

—Κατηγοροῦμενε, τί ἔχεις νὰ πεῖς;

Βρίσκεται στὴν ὁδὸ Σταδίου, κάτω ἀπὸ τὸν καλοκαιριάτικον ἥλιο. Νὰ πάει στοὺς μαγαζὶ ὅπου ἐργάζεται; Ὁχι, ἔχει ἄδεια ὅλο τὸ πρωῖ. Δὲν εἶχε ζητήσῃ ποτὲ ἄδεια, κι' ἔτσι δὲ δυσκολεύτηκαν νὰ

τῆς τὴν δώσουν σήμερα, χωρὶς νὰ λεπτολογήσουν τὴν αἰτία.

Προχωρεῖ ἀργά, στὴν τύχη. Κάτι σαλεύει μέσα της σὰ νᾶχει σπάσει κάποια χορδὴ καὶ τρεμουλιάζει. Τί κρῦος ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι καμμιά φορὰ ὁ καλοκαιριάτικος ἥλιος!... Μὰ γιατί νὰ πονάει τόσο; Αὐτὸ ἦταν λίγης ὥρας βάσανο. Κεφάλια δὲν κόβουν!... Ὅσο πὶο πολὺ συλλογίζεται, τόσο πὶο φαρμακερὴ νοιώθει μέσα της κάποια πληγὴ, τόσο πὶο γοργὰ στάζει στάλα-στάλα τὸ αἷμα. Ὅλο της τὸ κορμὶ πονάει... Τὸ μπράτσο της ποὺ τᾶγγιξε τὸ τραχὺ χέρι τοῦ χωροφύλακα, τὸ στήθος της εἶναι σὰν πληγωμένο, ὡς καὶ τὰ μάτια της ποὺ ἀντίκρυσαν τὸ σκυμμένο, κόκκινο πρόσωπο τοῦ νέου κατηγορουμένου καὶ κιτρινιασμένο πρόσωπο τοῦ δικαστῆ. Ὅλη της ἡ ὑπαρξὴ πονάει. Τάχα, θᾶνοιωθε αὐτὸ τὸν πόνο, ἂν ἔβλεπε στὰ ἄχρωμα χεῖλη τοῦ δικαστῆ ἕνα πατρικὸ χαμόγελο κι' ἂν ἄκουγε τὴ φωνὴ του, μαλακιά:

—Νὰ μὴ τὸ ξανακάνεις, μικρὴ μου... πῆγαινε!

Πὶο πολὺ θὰ ταίριαζαν αὐτὰ τὰ λόγια στὰ χεῖλη τοῦ χλωμοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου.

Μὰ τώρα εἶναι ἀργά. Ὅ,τι ἔγινε, ἔγινε. Τρεῖς ἡμέρες φυλάκιση... Ἐνοιωσε τὸ ρίγος τῆς φυλακῆς... Ὅλο καὶ δυναμώνει ὁ πόνος μέσα στὴν πληγωμένη ψυχὴ τῆς παιδοῦλας, καθὼς περνάει ἡ ὥρα κι' ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ ἄχαρο κτίριο τοῦ δικαστηρίου.

Καὶ μέσα στὴ βουερὴ αἴθουσα, ὅσο περνάει ἡ ὥρα, τόσο καὶ πὶο σκληρὴ ἀντιλαλεῖ ἡ φωνὴ τοῦ δικαστῆ:

—Κατηγοροῦμενε, τί ἔχεις νὰ πεῖς;

Καὶ κανένας δὲ νοιώθει κάτω ἀπὸ τὴ σκληράδα της τὸ βογγητό.

ΙΩΑΝΝΑ ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

'Οδυσσεΐας

Τῆς εἰκοσάχρονης μου περιπλάνηση
τὴν ἀπροσμέτρητη ἀλυσσιίδα
τὴν ἔκοψε μὲ τὴ σπαθάτη τῆς θωριά
ἢ Ἰθάκη, ἢ ποθητὴ πατρίδα.

Καὶ νά! Μὲ καλωσόρισε—πόσο ἀλλαγμένη!—ἡ πόλη.
Μὲ κύκλωσαν καλόδεχτον οἱ συντοπίτες μου ὄλοι.
Θερμὴ μ' ἀνοιξαν ἀγκαλιὰ ἢ γυναῖκα, τὸ παιδί μου.
Κι' οἱ ἀρπαχτικοὶ μνηστήρες, δόλιοι ἐχθροὶ μου,
τὴ γῆ δαγκώνουν τσακισμένοι ἀπ' τὸ σπαθί μου.

II

Μὰ ἦταν λιγόστιγμη ἢ χαρά,
ποῦ γεύτηκε παλινοστώντας ἢ ψυχί μου·
κι' ἀνώφελῃ ἢ ξεκούραση,

ποῦ μὲς στὸ μέγαρο ξαναῦρε τὸ κορμί μου.

Ἄπ' τὴν πρώτη ἀκόμα μέρα τοῦ γαλήνιου ἀναπαμοῦ μου
ξεσηκώθηκε ἀναπάντεχῃ φορτούνα μὲς στὸ νοῦ μου.

Κ' ἡ νοσταλγημένη γλύκα στὸ λαιμό μου κοντοστάθη
καὶ μοῦ ἀγκύλωσε τὰ φρένα ὁ γυρισμός μου, πικραγκάθι.

II

Μά, ὦ! θεοί, πῶς δέ μου εὐφραίνουν τὴν πολύπαθη καρδιά
τοῦ νησιοῦ μου τ' ἅγιο χῶμα, τῆς καλῆς μου ἢ ἀγκαλιὰ
—κι' ὦ καημέ!—καὶ τοῦ μοναχογυιοῦ μου ἀκόμη ἢ συντροφιά;

Μάταια ἄχ! ἀναρωτιέμαι, σὰν τὸ νοιώθω
πῶς ὁ γυρισμός μου νέκρωσε τὸν πόθο,
ποῦ ἀναβε τὸ φῶς ἑνὸς σκοποῦ στὴ ζωὴ μου
καὶ στὸν κίνδυνο ὦπλιζε τὴν ὑπαρξή μου.

Στῆς περιπλάνησής μου τίς πληγῶνες ὄρες,
σὰν χαροπάλευα μ' ἀνεμικὲς καὶ μπόρες,
ἀπ' τὴν ὀργὴ τρανῶν θεῶν κυνηγημένος
καὶ σὲ πελάγη καὶ γιαλοὺς ναυαγισμένος,
ἕνα λαμπρὸ ὄνειρο ἔφεγγε τῆς στρατάς μου τὰ σκότη
καὶ μέσα μου ἔσταζεν ἀλκή, ποῦ δείχνει αἰώνια νιότη.

Κ' εἶχα μοναδικὸ ὄνειρο τῆς ζωῆς τὸ γυρισμό μου·
μὰ ὁ γυρισμός μου ὁ τωρινὸς ἔσβυσε τὸνειρό μου.
Καὶ τώρα ἐδῶ χωρὶς λαχτάρα νόστου πῶς θὰ ζήσω;
Πῶς δίχως ἄστρο πολικὸ μπροστά μου θ' ἀρμενίσω;
Ξεχνῶ πῶς εἶχα ἀπόλαυση τὸν κίνδυνο, τὴν πάλη;
Πῶς τώρα ὀκνὸς θὰ ψευτοζῶ στῆς πλήξης τὴν ἀγκάλη;
Στὸ γαῖμα μου δράσης βρασμοὺς σὰν πρῶτα δὲ θὰ νιώσω;
Τὰ νεῦρα μου σὲ νιὲς προσπάθειες πιά δὲ θὰ τεντώσω;
Μὲς στὶς σκουριές μου θὰ κυλάω; Κλειστός στ' ἀνάκτορά μου·
θὰ καρτερῶ νὰ σιγοφτείρωμαι ἀπ' τὰ γερατιά μου;
᾽Ω! νᾶταν νὰ κρατοῦσε ἀκόμη ἢ περιπλάνησή μου
καὶ μὲς στῆς νοσταλγίας τὴ λαύρα νᾶσβυνε ἢ ζωὴ μου!

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

"Η θ η

Λεπτὸ ἕνα μῦρο μ' ἄγγιξε τὰ φύλλα,
τὰ μαραμένα φύλλα τῆς καρδιάς μου.
Γαρύφαλου δὲν ἦταν, οὔτε δυάσμου.
Ἐρωτας στὰ χεῖλη σου μοῦ ἐμίλα

καὶ σιγανὴ δονεῖ με ἀνατριχίλα.
Τὰ τρυφερά σου μάτια, τῆς καρδιάς μου
τὸ πιὸ γλυκὸ τραγούδι. Τῆς νυχτιᾶς μου
φωτίστηκεν ἀπόψε ἢ μαυρίλα.

Γλυκὸ κοράσι, ἐσὺ ποῦ τώρα ἢ Ἡβη
τὸν πρῶτο ἀνθὸ ροδίζει σου στὸ σῶμα
καὶ φανερώνει σου τὰ μουσικὰ ποῦ κρῦβει,

σιγάνοιξε τὸ ἀνέγγιχτό σου στόμα.
Γλυκὰ νὰ στάξῃ ὁ λόγος σου-δρουσοῦλα,
τῶν θεῶν χειλιῶν σου ἢ ἀστέρευτῃ βρουσοῦλα.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΛΣΑΜΙΔΗΣ

Νέοι διηγηματογράφοι

Μιχάλης Κοντακῆς

Μαΐκελ Κόντακ ἀπ' τὸ Σίντνεϋ

Ἐκεῖνο τὸ καφτὸ πρωῖνὸ τοῦ Γιούλη, στὰ πεζοδρόμια τῆς ὁδοῦ Σταδίου βασιλευε μιὰ σχετικὴ ἡσυχία. Ἡ ὥρα κόντευε δώδεκα—ἔτσι ἔδειχνε τὸ μεγάλο ρολῶγι τοῦ Ὁμέγα. Κάμποσοι ἀνθρώποι διασταύρωναν βιαστικὰ τὸ βῆμα τους, ἀνθρώποι τῆς δουλειᾶς, μὲ μέτωπο σκοτισμένο ἀπ' τὸ θερμὸν ἥλιο καὶ τὶς σκουτοῦρες τῆς ζωῆς, μὲ πανταλόνια σουρωμένα στὰ δρωμένα τους ποδάρια. Τὸ τακοῦνι μιᾶς λουσατῆς κυρίας χτύπαγε πότε-πότε τὸ πεζοδρόμιο, δίχως νὰ βρῖσκει θαυμαστὲς τὴν πνιχτὴ τούτην ὥρα.

Ἐνας ἀνέβαινε πρὸς τὸ Σύνταγμα. Περπάταγε μ' ἀργὸ βῆμα κι ἔδειχνε πὼς ἡ ζέστη δὲν τόνε πείραζε διόλου. Θᾶτανε σαραντάρης, ψηλὸς καὶ μὲ κυρτὲς κάπως πλάτες—γεροδεμένος ὡστόσο. Ἡ μελαψή του μούρη, τυραγνισμένη ἀπὸ βαθεῖες ρυτίδες, φανέρωνε σκληρὴ ζωὴ. Μὰ σύγκαιρα στ' ἀδρά του χαρακτηριστικὰ σφάνταζε μιὰ δυνατὴ ἀποφασιστικὴτητα, μιὰ βαθεῖα γνώση τῆς ζωῆς. Σιγούρα ἦτανε ὁ ἀνθρώπος πού εἶδε πολλὰ καὶ πολλὰ ἤξερε. Περπάταγε ἀργά, χάζεψε τὶς προθήκες, σήκωνε τὸ βλέμμα νὰ δῆ ἕνα χτίριο. Χαμογελοῦσε.

Αὐτὸς ἦταν ὁ Μιχάλης Κοντακῆς—Μαΐκελ Κόντακ ἀπ' τὸ Σίντνεϋ.

Μπρὸς τὴν προσθήκη ἐνοῦς ἀνθοπωλείου ὁ ἀνθρώπος κοντοστάθηκε. Κοίταξε ξεταστικὰ μιὰ παρδαλὴ τοῦφα ἀπὸ ντάλιες, ὕστερα τὸ μάτι του ἔπεσε πάνω σὲ μιὰν ἀνθοδέσμη ἀπὸ κρινάκια, ἀπὸ μικρὰ κάτασπρα κρινάκια. Εἶναι ὅ,τι πρέπει, σκέφτηκε. Μπήκε στὸ κατάστημα καὶ γύρεψε αὐτὴ τὴν ἴδιαν ἀνθοδέσμη. Κι ὥσπου νὰ τραβῆξει ὁ ὑπάλληλος τὰ λουλούδια ἀπ' τὴν προθήκη καὶ νὰ τὰ περιποιηθῆ, ἄρχισε νὰ ξετάζει τὸ κάθε πρᾶμμα κεῖ μέσα. Ἐπιασε στὸ χέρι ἕνα κρυστάλλινο ἀντικείμενο—κάτι σὰ γλάστρα, μὰ περισσότερο, πρᾶμμα ἀπὸ κεῖνα τὰ περίφημα ἄχρηστα πού τόσο στολίζουν τὴ ζωὴ μας. Τὸ γύρισε ἀπ' ὄλες τὶς μεριές, μελέτησε τὰ παρδαλά του χρώματα. Ἐπειτα ρώτησε τὴν ταμῖα πού ἦτανε νέο κι ὤμορφο κορίτσι.

—Τὰ φέρνετε ἀπ' τὸ ἐξωτερικὸ ;

—Ὅχι, τὰ φτιάχνουν δῶ.

Ἡ κοπέλλα εἶχε τὸν τρόπο τῆς νάπανταίε· γλυκειὰ φωνή, ἔκφραση χαριτωμένη μὰ καὶ συγκρατημένη. Αὐτὰ ὄλα δὲν τὰ πρόσεξε ὁ Κοντακῆς, ἔδειξε μόνο χαρούμενη ἔκπληξη κι' εἶπε.— Μπράβο..., μπράβο. Ὅσο εἶχε ξετρυπώσει μιὰ χαρὰ, πρὶν ἀκόμα ρωτήσῃ τὴν ἐγγλέζικη φράση· made in Greece—καμωμένο στὴν Ἑλλάδα

Ἄφισε τάντικείμενο χάμου κι' ἐτοιμαζώτανε νὰ πιάσει ἄλλο.

—Θὰ τὰ πάρετε μαζί σας κύριε ; ρώτησε ὁ ὑπάλληλος.

Ἡ περιποίηση τῶν λουλουδιῶν εἶχε τελέψει.

—Ὅχι, ἀποκρίθηκε, νὰ τὰ στείλετε· στὴν ὁδὸν ἀλωπεκῆς, ἀριθμὸς τᾶδε. Νὰ τὰ στείλετε ἀμέσως.

Εἶπε τὸνομα τοῦ σπιτιοῦ κι' ἔβγαλε τὸ πορτοφόλι του. Πλέρωσε δίχως νὰ παζαρέψῃ. Κι' ἀνταποδίδοντας μηχανικὰ τὸ χαιρετισμὸ τῆς νόστιμης ταμίας ἔκανε νὰ φύγει. Μὰ στὴν πόρτα κοντοστάθηκε, θυμήθηκε πὼς δὲν εἶχε ἀφίσει τὴν κάρτα· του. Ξανάβγαλε τὸ πορτοφόλι καὶ τράβηξε μιὰ κάρτα· μιὰ κιτρινωπὴ κάρτα μὲ χοντρά ἐγγλέζικα ψηφία Michael Kodak—Sidney. Ὅχι ὄχι, σκέφτηκε καὶ γύρεψε μιὰν ἄγραφη κάρτα. Ἐγραψε τὸνομά του μὲ κωμικὰ καλλιγραφικὰ γράμματα· Μιχάλης Κοντακῆς. Κι' ἀπὸ κάτω· Θᾶρω τὸ ἀπόγεμα.

Βγήκε στὸ πεζοδρόμιο· ἔνοιωθε τώρα μιὰ ἡμερὴ χαρὰ—ὅτι ἔκανε ἦτανε καλὰ καμωμένο. Καὶ βέβαια, δὲ μπορούσε νὰ ξετρυπώσει ξάφνου μπρὸς τὴν Ἀλίκη, νὰ τὴν τρομάξῃ ἴσως, νὰ τῆς στερῆσῃ ἀκόμα τὴ λαχτάρα τῆς ἀπαντοχῆς. Ὑστερα σκέφτηκε· εἶμαι ἡρεμος, ἀπόλυτα ἡρεμος. Κι' ὅμως εἶναι ἡ καλλίτερη μέρα τῆς ζωῆς μου.

Θυμήθηκε τὸ Βερβένη, τὸ συνταξιδιώτη του... Σκέψου αὐτὸ τὸν ἀνθρωπάκο. Εἶναι κοντός, λειψός, μισῆς μερίδας ἀνθρώπος κοντολογῆς. Κι' ὅμως εἶχε μιὰ χαρὰ! Σῶλο τὸ μακρὸ ταξίδι γελοῦσε—γελοῦσε ἀνοικτὰ καὶ πλατεῖα καὶ μὰ τὴν ἀλήθεια τίποτα δὲν εἶχε πού νὰ δικαιολογεῖ μιὰ τέτοια εὐτυχία. Γύρναε ἀπένταρος ὕστερ' ἀπὸ τέσσαρα χρόνια. Μὰ μοναχὰ ἡ ἰδέα πὼς θὰ βρῖσκονταν ἀνάμεσα στὴ γρηὰ μάννα του, τὶς ἀδελφᾶδες καὶ τάνήψια του τόνε παλάβωνε. Ὅσο μπόι τοῦλειπε τόσο μάλαγμένη ἀπὸ δυνατὲς λαχτᾶρες ἦταν ἡ ψυχὴ του. Ἐγὼ ὡστόσο εἶμαι ἡρεμος, χαζεύω στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας καὶ περιμένω νᾶρτεῖ τὸ ἀπόγεμα. Κι' εἶναι μὲν δώδεκα ἡ ὥρα κι' ἡ Ἀλίκη βρῖσκεται δυὸ λεφτὰ πὶὸ πέρα—

ή 'Αλίκη πού προσμένει μαζί μου τή σημερινή μέρα δέκα χρόνια— δέκα ολάκερα χρόνια».

Τό περιπλάνεμά του τόν ἔφερε μπρός στά παληά ανάχτορα. Στάθηκε καί χάζεψε. "Άφισε τὸ μάτι του νά πλανηθεῖ στή χαρούμενη ἀπλότητα τῆς πρόσοψης τοῦ παλατιοῦ, στά δέντρα τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος. Ἡ ἀνοιχτοχωριά τούτη καταλάγιασε μέσα του γλυκὰ τὴ δυνατὴ τῆς ἐντύπωση. Τράβηξε κάτου ἀπ' τις πιπεριές, πρὸς τὸ Ζάππειο. Στὴν πόρτα τοῦ Βασιλικοῦ κήπου σταμάτησε πάλι. Μιά συγκίνηση ἰσχυρὴ καί γνώριμη τὸν συνεπῆρε δῶ. Καταλάβαινε καλὰ τί ἦταν αὐτὸ πού τοῦκοψε τὰ γόνατα καί τὸν δόνισε ἀπὸ τρυφερὴν ἀνατριχίλα. Ἦταν ἡ γλυκεῖα χαύνωση—γητεῖα πές—πού σοῦ χαρίζει ἡ παρουσία τῆς γυναίκας. Σκέφτηκε: «Εἶναι ἡ ἴδια ἡ πόρτα, τὰ ἴδια τὰ δέντρα. Νά, ἀπὸ δῶ μπαίναμε καί σφιχτοπιασμένοι παίρναμε τοὺς ἰσκιεροὺς δρομάκους. Τίποτα δὲν ἔχει ἀλλάξει. Μῆτε οἱ πράσινες τοῦφες τῶν δέντρων, μῆτε ἡ χλιά ἀχτίδα τοῦ ἡλίου...Μῆτε οἱ καρδιές μας ἀκόμα»—σκέφτηκε μὲ συγκίνηση, μιὰ στιγμή πιὸ ὕστερα.

Χώθηκε κάτου ἀπ' τις πυκνὲς φυλωσσιές τῶν δέντρων. Ἦ ἡρεμία ὡστόσο, πού μαρτυροῦσε τὸ γελαστό του μοῦτρο, ἦτανε πιά φαινομενική. Μιά ἀνησυχία ἄρχισε νά τὸν κυριεύει. Περιπλανήθηκε κάμποσο καί ξάφνω στάθηκε μπρὸς σ' ἕνα μπάγκο, μὲ τὴ χαρούμενη ἐκπληξη στὰ μάτια, τὴν ἱκανοποίηση στὸ στόμα. Μιά στιγμή ἀπλώσε τὰ χέρια μ' ἀνοιχτὰ τὰ δάχτυλα, ἔτσι σὰ νᾶθελε νά χαδέψει τὴ ράχη τοῦ ξύλου.

«Κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος», στοχάστηκε· «ἐδῶ καθώμασταν πάντα γιατί τῆς ἄρεζε κεινῆς. Εἶχε τὸ φυσικὸ νά φέρνει στὸ λαιμότὸ χέρι καμμιὰ φορά, ἔτσι σὰ νᾶθελε νά χωρίσει τὸ κεφάλι ἀπ' τὸ κορμί. Μὲ κοιτοῦσε κατάματα καί μιὰ ἀπορία βρίσκουνταν τότες χυμένη σὲ κείνα τὰ μάτια. Ἡ ἴδια ἀπορία πλανιόνταν στὰ χεῖλια τῆς, στὸ κάθε τῆς χαρακτηριστικὸ. Ἐτοῦτες τις στιγμὲς ἐννοιωθα νά σαλεύει ὁ νεῦς μου ἀπὸ ἔρωτα...»

Ἀποθύμησε ἄξαφνα κείνο τὸ βλέμμα, κείνα τὰ χεῖλια τῆς ἀπορίας. Καί τὸν δυνάστεψε πιά ὀλότελα ἡ ἀνησυχία. Μιά ἀνησυχία παράξενη—εἶχε τὸ συναίσθημα νά μὴν τόνε χωράει τόπος καί χρόνος.

Τράβηξε βιαστικὰ στὴν πρώτη ἔξοδο καί νευριασμένα γύρεψε ταξί.

—Στὴν ὁδὸν Ἀλωπεκῆς, εἶπε στὸν ὀδηγό...Καί γρήγορα.

—Ἡ δεσποινὶς σὰς περιμένει γιὰ τὸ φαγητό. Εἶχε πεῖ ἡ μικρὴ,

καμαριέρα σὰν τοῦ ἄνοιξε τὴν πόρτα καί τῆς εἶπε τ' ὄνομά του. Κι' αὐτὸ στὴν ἀρχὴ δὲν τοῦ φάνηκε καθόλου παράξενο. Δὲ μπορούσε παρὰ νά περιμένει ἡ δεσποινίδα. Μὰ σὰν ἀπ' τὴ μισανοιγμένη πόρτα τοῦ σαλονιοῦ, αὐτὴ πού συγκοινωνοῦσε μὲ τὴν τραπεζαρία, ξεχώρισε τὸ ἔτοιμο τραπέζι μὲ μιὰν ἀγκαλιὰ ἄσπρα κρινάκια στὴ μέση, ἡ ψυχὴ του γιόμισε τρυφερότητα γιὰ τὴν Ἀλίκη.

Ἄρχισε νά ξετάζει τὰ γύρω του. Ἦτανε κείνο τὸ παλὸ σαλόνι τοῦ πατρικοῦ τῆς σπιτιοῦ. Δυὸ ἢ τρεῖς φορές εἶχε μπεῖ σ' αὐτὸ τὸ σπίτι ὁ Μιχάλης. Εἶχε μπεῖ σὰν προσκαλεσμένος, μὰ πάντα βρισκότανε σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα γλυκεῖας οἰκειότητας. Βουλοῦσε στὶς μαλακὲς πολυθρόνες ἐντελῶς φχαριστημένος, ἔσιαχνε τὴ γραβάτα του στὸ χρυσὸ καθρέφτη τῆς κονσόλας, κυκλοφοροῦσε ἀνάμεσα σ' ἔπιπλα κι' ἀνθρώπους, βέβαιος πὼς βρισκότανε στὸ δικό του τὸ σπίτι· αὐτὸ δὲ φρόντιζε νά τὸ πολυκρύβει. Κι' ἡ Ἀλίκη διασκέδαζε κατὰ βάθος μὲ τὴ συμπαθητικὴ τούτη ἀναίδεια.

Ἦ σκέψη του πετοῦσε δέκα χρόνια πίσω. Σκεφτότανε τοῦτο καί τ' ἄλλο κι' ὄλα τᾶβρισκε περίφημα, ἀκόμα καί τις πίκρες τους. Ἐπειτα συνῆρτε, στοχάστηκε πὼς ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή ἡ πόρτα θᾶνοιγε γιὰ νά παρουσιαστεῖ ἡ Ἀλίκη καί πάλι μιὰ ἡδονικὴ ἀνατριχίλα τὸν συνεπῆρε. Κράτησε τὴν ἀναπνοή του, ἄκουσε τὸ χτύπο τῆς καρδιάς, κι' αἰσθάνθηκε συνειδητὰ ὅσο ποτές του τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου. Ἐπεσε σὲ μιὰ παράξενη ἀγωνία, τρυφερὴ κι' ἀγαπημένη κάτι σὰ λαχτάρα.

Τέλος ἡ Ἀλίκη ἦρτε.

Σὰν ἄνοιξε ἡ πόρτα καί πρόβαλε στὸ πρεβάζι μὲ τ' ἀψηλὸ τῆς ἀνάστημα, ὁ Κοντακῆς πετάχτηκε ὀρθός. Ἀπλώσε τὰ χέρια, ἔκανε μισὸ βῆμα μπροστὰ κι' ὕστερα σταμάτησε. Τὴν κύτταξε μιὰ στιγμή ξεταστικὰ μὲ τ' ἀποφασιστικὸ του βλέμμα. Καί τὰ χέρια του σιγὰ σιγὰ πέσανε στὰ πλάγια - μ' ἀπογότηψη, λές. Αὐτὴ πού στέκουνταν μπροστὰ του δὲν ἦταν ἡ Ἀλίκη. Εἶχε τὴν ἀψηλὴ τῆς κορμοστασιά, πιὸ μεστή, πιὸ γυναικεία ἴσως, μὰ τῆς ἔλειπε τὸ κοριτσίστικο σφῆγος τῆς ἄλλης. Εἶχε τὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ, πιὸ σχηματισμένα καί πιὸ ἀρμονικὰ μπορεῖ. Ὅμως τὸ βλέμμα ἦταν ἄλλο, ἡ ἔκφραση... Ἄ, ὄχι, δὲν ἦταν ἡ Ἀλίκη.

Ἡ γυναῖκα προχώρησε βιαστικὰ ὡς στὴ μέση τῆς κάμαρας καί κεῖ σταμάτησε κι' αὐτὴ. Τὸ πλατὺ γέλιο πού χάραζε τὸ πρόσωπό τῆς ἔοβησε μονομιᾶς. Ἐνα χαμόγελο, ἕνα κοσμικὸ χαμόγελο σφράγιζε τὰ χεῖλια τῆς. Σίγουρα δὲ θὰ τὴ σταμάταε ἡ ἀμχανία κεινοῦ.

“Απλωσε τὸ χέρι καὶ τότες αὐτὸς συνήρτε, ἔκανε λίγα βήματα πρὸς τὸ μέρος τῆς κι’ ἔσκυψε καὶ φίλησε τὸ χέρι κείνο. Ὑστερα τὴν κοίταξε στὰ μάτια καὶ στοχάστηκε· «ναί, εἴμαστε δυὸ ἀνθρώποι ποὺ συνεννοοῦνται πάντα τους περίφημα».

Καὶ ξάφνω γύρισε καὶ κοίταχτηκε ἐπίμονα στὸ μεγάλο καθρέφτη τῆς κονσόλας. Τότες μπόρεσε νὰ καταλάβει καὶ χαμογέλασε λυπημένα· δέκα σωστά χρόνια ἦταν αὐτά.

Μιά στενοχώρια τὸν κυρίεψε, θὰ θελε νὰ φύγει, νὰ βρεθεῖ μόνος στὸ φιλόξενο πεζοδρόμιο, μακριὰ ἀπὸ κείνη τὴν κάμαρα, ποὺ ἔτσι βαρειά ἦρτε νὰ πνίξει τίς λαχτάρεις του.

Κάθισε σιμά της. Ἄρχισε νὰ ρωτᾷ γιὰ τοὺς παληοὺς τους φίλους καὶ κείνη ἀπαντοῦσε μὲ βαρυστημένη ἀδιαφορία. Ἐπειτα μίλησε γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Ἦτανε τρέλλα βέβαια ποὺ πήγε νὰ πετάξει τὰ νειάτα του κεὶ κάτου, νὰ τυραγνιστεῖ σὲ μιὰ τόσο σκληρὴ ζωὴ. Μὰ ἔλα ποὺ ἤθελε νὰ κἀνη περιουσία...

Σώπασε. Δὲν εἶπε γιὰτί ἤθελε νὰ κάνει περιουσία κι’ αὐτὴ δὲν τότε ρώτησε.

Ἦτανε βαρειά ἡ σιωπὴ τους. Ὁ Κοντακῆς ἔννοιωθε νὰ τοῦ χτυπᾶνε στὰ νεῦρα ὅλα κείνα τὰ ἐπιπλα—ἐκείνη, κείνη ἢ κονσόλα ἰδίως. Κι’ αὐτὴ δὲν ἔδειχνε διόλου φχαριστημένη. Μιά στιγμή εἶπε, βέβαια γιὰ νὰ πῆ κάτι:

—Θὰ μείνης φυσικά γιὰ τὸ τραπέζι.

Κι’ ἔφερε τὸ χέρι στὸ λαιμὸ καὶ τότε κοίταξε κατάματα μὲ κείνα τὰ μάτια τῆς ἀπορίας, κείνα τὰ χεῖλια τῆς ἀπορίας.

«Εἶναι χαριτωμένη», ἀναρωτήθηκε ὁ Κοντακῆς. Καὶ ξαφνικά, φουρκίστηκε, τᾶβαλε μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ σκεφτότανε ὀλοένα· δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀπλὴ συνήθεια της. Μιά φυσικὴ τῆς ἀπλὴ συνήθεια.

Ὅχι, δὲ θὰ καθότανε. Φχαριστοῦσε πολὺ μὰ δὲ θὰ καθότανε. Εἶχε ὁ ποσχεθεῖ κόποιου φίλου νὰ τρώγανε μαζί. Τὸ λοιπόν...

Καὶ σηκώθηκε. Βεβαίωσε πὼς γρήγορα θάρχώτανε νὰ τῆ ξαναδεῖ, φίλησε μὲ φανερὴ σχεδὸν ἀνυπομονησία τὸ χέρι της καὶ βιάστηκε νὰ βρεθεῖ στὸ δρόμο.

Ἄνάσανε μ’ ἀνακούφιση.

Μὰ δὲν ἦτανε βέβαια διόλου χαρούμενος. Στοχάστηκε· τί κουτοί! Δὲ μπόρεσαμε νὰ νοιώσουμε τὴν ἀξία τούτης τῆς ζήτησης. Ἄφισαμε νὰ μᾶς φύγει μέσ’ ἀπ’ τὰ χεῖρια, μὲ τὸ νὰ θέλουμε νὰ στηρίζουμε τὴν εὐτυχία μας στὶς συμβατικὲς χαρὲς τῆς ζωῆς.

Ἦ εἰκόνα τῆς Ἀλικῆς πέρασε ἀπ’ τὸ νοῦ του. Τὴν εἶδε νὰ

κλαίει—κι’ αὐτὸ ἦτανε σίγουρα ἀλήθεια, κάτι θὰ βρισκότανε ποὺ ὁ χρόνος δὲ θὰ τῶχε ἀγγίξει—μετανοιωμένη, ὄχι γι’ αὐτὸ ποὺ εἶχε γίνει σήμερα, μὰ γιὰτί τὸν εἶχε ἀφίσει νὰ ξενιτευτεῖ. Μετανοιωμένη γιὰ ὅ,τι εἶχε κι’ αὐτὸς μετανοιώσει.

Βρέθηκε πάλι στοὺς κεντρικοὺς δρόμους. Ἦταν ἔρημοι τούτη τὴν ὥρα. Ἐνοιωσε τ’ ἀδειανὸ του στομάχι καὶ χώθηκε σ’ ἕνα ἔστια· τόριο—μαγαζι δεύτερης κατηγορίας στὸ εἶδος τοῦ, μὰ μὲ μεγάλη πελατεία. Κάθησε σὲ μιὰ γωνιά καὶ κοίταξε ἕνα γύρω τὸν κόσμο, ἕνα παρδαλὸ κόσμο μὲ λογιῶ χαρὲς καὶ πίκρες. Σκέφτηκε· ἡ ἱστορία αὐτὴ πρέπει νὰ τελέψει. Ὁ ἀφίσει βαθεῖα τάχνάρια της πάνου μου μὰ πρέπει νὰ τελέψει. Μὴ δὲν εἶμαι ἕνας ἄνθρωπος ποὺ εἶδε πολλὰ καὶ πολλὰ ξέρει;

Χάζεψε πάλι τὸν κόσμο. Κι’ ἄξαφνα τοῦ ἦρτε στὸ νοῦ πὼς ὁ καθέννας ἦτανε κι’ ἕνας ἄλλος ἄνθρωπος, εἶχε κι’ ἕνα ἄλλο ὄνομα.

Σάμπως αὐτὸς ἦτανε ὁ Μάικελ Κόντακ ἀπ’ τὸ Σίντνεϋ.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΒΟΥΣΒΟΥΝΗΣ

Ἐρωτικὸ

Τ’ ἄστρα τ’ οὐρανοῦ
—πετάγματα τοῦ νοῦ—
ὅλα ἐδῶ γιὰ σένα θὰ τὰ μᾶσω :
(τραχηλιὰ ἀπὸ Φῶς
κ’ ἔρωτα καημὸς)
στὸ λαιμὸ σου, κόρη, νὰ κρεμάσω.

Πλούτη τοῦ βυθοῦ
—ἀστράγματα τοῦ νοῦ—
ὅλα στὴν ποδιά σου θὰ τὰ φέρω !
Τοῦ ἡλίου σὺ παιδί,
μὲ τὴ λαμπρὴ εἰδή,
ῶριμος καρπὸς εἶσαι γιὰ θέρο...

Κ’ ὕστερ’ ἀπ’ αὐτά,
τὰ θεϊκὰ προικιά,
τὸ κορμί σου ἀλείφοντας μὲ μῦρο,
πάνω στὰ λυτά,
τὰ κυματιστά,
στὰ μαλλιά σου πόθος θ’ ἀπογείρω!

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

Ἡ Τέχνη στό αἶσθημα καί μῦθο τοῦ Λαοῦ

Ἡ τέχνη μέ τὸ νὰ συνδυάζει ἁρμονικὰ τὸ αἶσθημα τοῦ ὠραίου μέ τὴν ἀρετή, ἔχει γιὰ κύριο σκοπὸ τῆς, νὰ μορφώνει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τοῦτο εἶναι ἀναγκασμένη κάποτε νὰ σκεπάσει τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα καὶ τὴν ἀλήθεια, μέ τίς ἀπαλές μορφές τῆς, ἔτσι πού νὰ μαγνητίσει μέ πειρὸ ἐπιτυχία τὴν ψυχὴ του.

Ἡ τέχνη συλλαμβάνει καὶ ἐκφράζει τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια μέσα στό ἠθικὸ καὶ ψυχολογικὸ ὄφελος πού μπορεῖ νᾶχει καὶ οἱ ἐπιστημονικὲς ἔρευνες γιὰ τὴν ἀλήθεια αὐτὴ δὲν μποροῦν παρὰ νὰ παίξουν βοηθητικὸ ρόλο.

Τέχνη καὶ Ἐπιστήμη λοιπὸν κάνουν μαζί μίαν ἁρμονικὴν ἐνότητα, αὐτὸ πού οἱ Ἕλληνες λέγουν *ποίηση*.

Ἔτσι μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ ἀλήθεια, ἡ ὁποία μέσα στὴν ὕλικὴ πραγματικότητα φανερῶνεται σὺν πλάνῃ, ὑπάρχει μέσα στὴν πνευματικὴ πραγματικότητα ὡς μορφὴ, ὡς ποιητικὴ ἁρμονία.

Οἱ ἀντιθέσεις, ὅπως ἐκεῖνες τοῦ ἄσπρου καὶ τοῦ μαύρου, ὑπάρχουν γιὰ νὰ μᾶς δώσουν τὴν πλάνη τοῦ ποιητικοῦ αὐτοῦ ὠραίου.

Καὶ ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ἁρμονία πού εἶναι σύνθεση ἀκαθορίστων ἀντιθέτων στοιχείων πρέπει νὰ πάρει ἐκφραση, πρέπει δηλαδὴ νὰ *συμβάλει* μέσα σ' ἓνα βασικὸ πρωτόγονο στοιχεῖο, πού δίχως νὰ πάθει αὐτό, θάμενε ἀφηρημένῃ, στὴν περίπτωσή αὐτή, μποροῦμε νὰ ποῦμε πάλι, ὅτι τὸ σύμβολο εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἀλήθειας τῆς τέχνης.

Δηλαδὴ μίαν ἁρμονία (σύνθεση ἀντιθέσεων) καθορισμένη ἐπὶ τῆ βία τοῦ ἄσπρου ἢ καὶ τοῦ μαύρου, ἢ τοῦ κόκκινου κτλ.

Μία ποιητικὴ σύνθεση (συνδυασμὸς τέχνης καὶ ἐπιστήμης) μπορεῖ νὰ εἶναι ἐπὶ τῆ βία τῆς τέχνης ἢ τῆς ἐπιστήμης, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, γιὰ κάθε τι πού θέλομε νὰ ἐκφράζωμε.

Νὰ ἱστορίζεις μίαν περίοδο εἶναι καὶ αὐτὸ μίαν *ποίηση*.

Ἡ περίοδο ἐκεῖνη, τὴν ὁποία οἱ ἐπιστήμονες ὀνομάζουν *Ἑλληνιστικὴ* εἶναι ἀκαθορίστη μέσα στό ἱστορικὸ παρελθόν, μὰ γιὰ νᾶναι τόσο ζωντανὴ μέσα στό αἶσθημα τοῦ λαοῦ, ἔτσι πού μεταμόρφωσε τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια σὲ *ποίηση*, μέ τὸ νόημα πού εἶπαμε, δηλαδὴ τὴν ἔκαμε μῦθο, δίχως ἄλλο θὰ κλείνει μέσα τῆς μίαν *ἱστορικὴ ἀλήθεια*. Κάτι βασικὸν ζύμωμα τότε γιὰ τὸ βᾶδισμα τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ.

Βλέπουμε πράγματι, οἱ διάφορες εἰδωλολατρικὲς θρησκείες, πού εἶχαν πάθει μίαν φοβερὴ κρίση, νὰ ξεατμίζουν μέσα στὴν ἔρημη τότε παγκοσμία ἀφηρημένῃ ιδέα, γιὰ νὰ δώσουν τόπο σὲ μίαν νέα περίοδο ὅπου ἡ δέα ἐκεῖνη ἔπαιρνε μορφὴν συγκεκριμένην, μέ τὴν νέα ἐνωτικὴ θρησκείαν,

τὸ Χριστιανισμό. Ὁ Μεγαλέξανδρος λόγου χάρη εἶναι ἓνα παραμυθένιο σύμβολο μέσα στό αἶσθημα τοῦ κάθε λαοῦ ἢ ψυχῆ του συγκέντρωνε τὰ χαρίσματα τοῦ ἰδεολόγου, τοῦ σοφοῦ, τοῦ ἐξερευνητοῦ, τοῦ ἄρχοντα καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ. Γιὰ τίς σημετικὲς φυλὲς μάλιστα ὁ Μεγαλέξανδρος συνταυτίζεται μέ τὸ θρυλικόν τῆς καβαλλάρη. Τὸν Προφήτη Δανιὴλ.

Μέσα στό αἶσθημα τοῦ λαοῦ ἡ ἀνάμνηση τῆς κρίσιμης ἐκεῖνης περιόδου συγχέεται μέ τὴ μορφὴ τοῦ Μεγαλέξανδρου καὶ ἀγκαλιάζει σὲ ἀκαθόριστο τόπο καὶ χρόνο ὀλάκαιρη τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη, ἔτσι πού ὅλα τὰ διάφορα ἐκεῖνα Ἑλληνιστικὰ Κέντρα πού φυτρῶνανε διαδοχικῶς σὲ ἀκαθόριστες περιοδικὲς ἀποστάσεις, ὁ λαὸς τὰ λείει συμβολικὰ Ἐλεξάνδρειες.

Καὶ πράγματι στὰ Ἰταλικά μεσαιωνικά παραμύθια διαβάζομε ὅτι ὑπάρχουν δώδεκα Ἐλεξάνδρειες.

Ὁ Ἄριστοτέλης, ὁ δάσκαλος καὶ ὁ ἐμπνευστὴς τοῦ Μεγαλέξανδρου, ὁ μεγάλος νοῦς πού ἔνοιωθε βαθειὰ τὴν κρίση ἐκεῖνη ἀπὸ ὅπου θάβγαине ἡ νέα σκέψη, ἀνέλυσε τίς νέες φιλοσοφικὲς καὶ ἐπιστημονικὲς βάσεις πού πάνω τους θὰ διαμορφωθεῖ ἀργότερα ἡ νέα θρησκευτικὴ θεωρία, εἶναι κα' αὐτὸς λοιπὸν συμβολικὸ πρόσωπο τῆς ἱστορίας, ἡ πηγὴ ὅλης τῆς σκέψεως τοῦ Μεσαίωνα. Γιὰ τοῦτο βλέπομε ὅτι ὁ Δάντης τὸν ἀποκαλεῖ «ὁ δάσκαλος ὁ καὶ' ἐξοχὴν τῶν σοφῶν». Κι ἐπὶ τῆ «Θεία Κωμῳδία» τὸ βάζει νὰ στέκεται στὴ μέση ὄλων τῶν σοφῶν τοῦ κόσμου.

Οἱ ἐπιστημονικὲς ἔρευνες εἶναι ἀναμφισβήτητὰ ἀναγκαῖες γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἀκρίβεια, μὰ ἂν δὲν ταιριάζουν μέ τὸν ἀληθινὸ σκοπὸ τῆς τέχνης, μέ τὸ νόημα πού εἶπαμε καὶ ὅπως καθρεπτίζεται μέσα στὴ ζωντανὴ παραδόση τοῦ λαοῦ, κινδυνεύει νὰ γίνῃ ἓνα σκοτάδι γιὰ τοῦτο βλέπομε τοὺς διάφορους ἰδιωτικὸς ἱστοριογρῆφους νὰ χάνονται σὲ ἀναπόφευκτες πλάνες, ἐνῶ ὁ λαὸς πού νοιώθει συμβολικὰ τὴν ἱστορία μέ τὸ σκοπὸ νὰ ὠφελῆται ἠθικὰ, τὴν κάνει *ποίηση*, παραμῦθι.

Ὅσο γιὰ τὸ ζήτημα τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων τῶν πραγμάτων. αὐτὲς εἶναι φυσιολογικὲς ἀνάγκες γιὰ τὴν σύνθεση τῶν ἰδίων πραγμάτων, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ βγεῖ ἡ τελειότητά τους. Ἡ μόνωση συγκεντρώνει τὸ ἄτομον καὶ τὸ ἐκφυλίζει, γιὰ τὸν δὲν τοῦ ἀνακαλύπτει τὴν ἀτέλειά του καὶ μονάχα ἡ ἐπαφὴ μέ τὸ ἀντίθετό του, τὸ ἐπαναφέρει στὴν ἰδιοσυγκρασία του πού ἔχασε στό εἶδος του, στὴ φυσικὴ μορφὴ του, στὴν *τελειότητά* του.

Πῶς μποροῦμε νὰ μὴν παραδεχόμεστε τὴν σύνθεση αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἀφοῦ ἡ πλάση ἢ ἴδια εἶναι μίαν μεγάλη Σύνθεση.

Τὸ ἄτομον εἶναι ἀτελὲς καὶ ἐπομένως, γιὰ νὰ τελειοποιηθεῖ, πολεμαίει νὰ ἀπορροφήσει τὴν ἀτέλεια τοῦ ἀντιθέτου του ἀτόμου.

Τὸ ἄτομον ἀπορροφᾷ λοιπὸν διαδοχικῶς κάθε ἀντίθετό του ἀτέλεια ὡς πού νὰ κατακτῆσει τὸ σύμπαν ὀλόκληρον, ὁπότεν θὰ ἐκφυλισθεῖ

μέσα στη μόνωσή του, και θα αντιληφθῆ ὅτι τὸ τέλειον δὲν ὑπάρχει.

Μέσα στη σωφροσύνη μας ὑπάρχει σὰν *ἐλπίδα* νὰ τὸ ἀποκτήσουμε, μέσα στὸ αἶσθημά μας ὑπάρχει σὰ δύναμη νὰ τὸ κατακτήσουμε ἀπὸ τὴν ἄρμονία ἀπὸ ὅπου βγαίνει τὸ ὄρατο, ἡ μορφή. Αὐτὰ χρωματίζουν καὶ φωτίζουν τὴ ζωὴ μας, καὶ μέσα τους οἱ Ἕλληνες ἀναζητοῦσι τὸ τέλειον—δηλαδή μέσα στη σοφία τοῦ Λόγου καὶ στὴν ἡδονὴ τοῦ ὄρατου, τὰ δύο στοιχεῖα ποὺ ἀποτελοῦν τὴν κατ' ἐξοχὴν τελειότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, ὅπως γιὰ τὸ Ἰουδαϊκὸ πνεῦμα εἶναι ἡ πίστη καὶ ἡ ἀφοσίωση, γιὰ τοὺς Αἰγυπτίους ὁ μυστικισμὸς γιὰ τοὺς Ρωμαίους ἡ πειθαρχία καὶ πρακτικὴ ζωὴ.

Καθένας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πολιτισμοὺς λοιπὸν στὴν κρίσιμη περίοδο ἐκεῖνη, ποὺ λέμε ἐδῶ Ἀλεξανδρινή, εὗρισκε μέσα στη μόνωσή του τὴν *ἀτέλειάν* του ἢ κάλλιο τὴν *τελειότητά* του, καὶ αὐτὴ ἡ ἀμοιβαία ἄρμονικὴ σύνθεση ἀτελειῶν τῶν διαφόρων τότε πολιτισμῶν μόλις ταιριάστηκε μὲ τοὺς διάφορους λαϊκοὺς μύθους καὶ λαϊκὰς τέχνες γέννησε τὸν πολύμορφο Χριστιανισμό.

Οἱ ἀμοιβαῖες αὐτὲς ἐπιδράσεις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν πραγμάτων εἶναι ἀλεπάλληλες συνεχεῖς καὶ παντοτεινές, καὶ χάνονται μέσα στὸ μυστήριό τοῦ ἀπείρου.

Ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη ἐκφυλισμένη μέσα στη μόνωση τῆς ιδέας μὲ τὸν τρόπο ποὺ εἶπαμε, ξαναγύρισε στὸ λαϊκὸ της ρυθμὸ, γιὰ νὰ ξαναμορφωθῆ καὶ ἔτσι γεννήθηκε ἡ Βυζαντινὴ εἰκόνα.

Ἡ Βυζαντινὴ τέχνη ἐπομένως εἶναι ἡ συνέχεια τῆς γνώσεως λαϊκῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, ἀφοῦ φανερώνει τὰ χαρίσματα τῆς Ἑλληνικῆς ἀπλότητος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας, ὑπερέχουσα ὅμως τὴν ἡδονή, γιὰ νὰ συμβολίζει τὸ σκοπὸ τῆς Χριστιανικῆς ἠθικῆς.

Καὶ νὰ πῶς ὁ γνήσιος λαϊκὸς ἑλληνικὸς ρυθμὸς ἀπορροῦφησε τὴν παγκόσμια τότε ἀφηρημένη ιδέα, πῆρε μορφὴ ἀριστοκρατικὴ, γιὰ νὰ ἐκπροσωπεύει τὴν ψυχὴ τοῦ πρώτου Μεσαίωνος.

Ἡ Μορφὴ βγαίνει ἀπὸ τὸ κλίμα καὶ εἶναι ἡ ἴδια ἡ λαϊκὴ τέχνη καὶ μὲ τὸν ὄρο *Δαϊκὴ τέχνη* θέλομε νὰ ποῦμε τὴν ἐθνικὴ τέχνη στὴν πρωτόγονη μορφή της.

Μονάχα μέσα στὴν πρωτόγονη σύλληψη μπορεῖ νὰ διαμορφωθῆ ἡ παγκόσμια ψυχὴ, ὅπως ἀπὸ τὸ μικροῦτσικο σπόρο ὀρθώνεται τὸ θεώρατο δέντρο.

Ὁ Κοσμοπολιτισμὸς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν εἶναι μία κρίσιμη κατάσταση, καὶ ἐπομένως ἀμορφη καὶ ἀκαθόριστη καὶ μονάχα σὰν μπεῖ μέσα στὴν ψυχὴ τῆς λαϊκῆς τέχνης, παίρνει μορφήν καὶ γίνεται παγκόσμια.

ΤΖΟΥΛΙΟΣ ΚΑ'ΙΜΗΣ

Ἐπὶ μῆνα θε' μῆνα

Ἡ ζωὴ καὶ τὸ πνεῦμα

Τὰ ὀγδόντα χρόνια τοῦ Μπέρξων

Μέσα εἰς τὴ θύελλα τοῦ πολέμου καὶ τὸ θόρυβο τῶν ραδιοφῶνων ποὺ ἀναγγέλλουν καθμέρα καὶ φοβερότερα πράγματα, νὰ κι' ἓνα πνευματικὸ γεγονός: εἰς τὸ Παρίσι ἐωρτάσθη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ἡ ὀγδονταετηρὶς τοῦ διασήμου φιλοσόφου Μπέρξων. Δὲν χαρακτηρίζομεν βέβαια τὴν ἐπέτειον ὡς πνευματικὸν γεγονός, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον: τὸ ὅτι δηλαδή προεκλήθη ἐνδιαφέρον διὰ μίαν πνευματικὴν προσωπικότητα, εἰς μίαν ἐποχὴν ὅπου τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα φαίνεται νικημένο σὲ ὅλες τὶς εὐγένειες ἐκδηλώσεως του, πρὸ πάντων μάλιστα σ' αὐτές.

Ἐχει κανεὶς ὡστόσο τὸ δικαίωμα νὰ ἐλπίζῃ ὅτι δὲν ἐσβυσε ἡ νοσταλγία του, μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου. Νὰ ὅτι ἡ σύμπτωση μιάς ἐπέτειου, ξαναφέρει στὴν ἐπικαιρότητα, τὸν μεγαλειότερο, τὸν παγκοσμῶτερο σύγχρονο φιλόσοφο, μετὰ τὸν Λαϊπνίτς καὶ τὸν Ντεκάρτ. Τὸ ὅποιο σημαίνει ὅτι ἡ ἐποχὴ μας, ἂν καὶ τὴν ἔχει μεταβάλλει σὲ μιά ἀπέραντη σιγὴν τραγωδίας ὁ πόλεμος, ἂν καὶ ἀπασχολημένη νύχτα καὶ μέρα μὲ τόσα περὶ ζητήματα, θυμᾶται πάντα τὸν ὄρατο καταποντισμένο κόσμο τῶν ἰδεῶν. Καὶ ἀσφαλῶς πιστεύει πῶς κάποτε, ἀργὰ ἢ γρήγορα, αὐτὸς ὁ λαμπρὸς κόσμος τῶν ἰδεῶν, θὰ ἀναδυθῆ μὲ μεγαλειότερη λαμπρότητα.

Τὸ βέβαιον εἶναι πῶς τὰ βιβλία τοῦ Μπέρξων ἐξακολουθοῦν γιὰ πολὺ κόσμον νὰ διατηροῦν ἀκόμη τὴ γοητεία τους, ἀντιθέτως πρὸς ὅτι συμβαίνει μὲ τόσα ἄλλα, ποὺ ἐσημείωσαν ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία γιὰ μιά στιγμή. Ἐχομεν ὑπ' ὄψιν τὸ σχετικῶς νεώτερο, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰς πηγὰς τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς. Μέχρι πρὸ ὀλίγου ἀκόμη καιροῦ ἐπροκαλοῦσε θερμότητα ἐνδιαφέρον. Ἀκόμη καὶ μεταξὺ ἐκείνων ποὺ μελετοῦν τὰ καθαρῶς κοινωνικὰ ζητήματα.

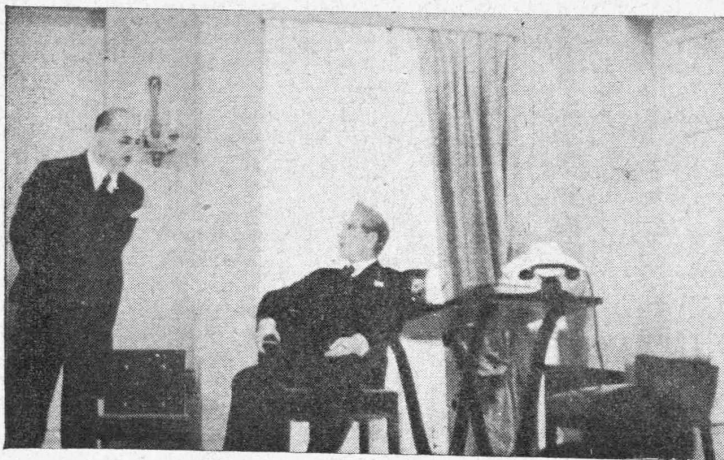
Πρὸ καιροῦ ἐδιαβάσαμε μίαν γαλλικὴν μελέτην, τῆς ὁποίας ὁ συγγραφεὺς ἀπέβλεψε εἰς τὸ νὰ ἐκλαϊκεύσῃ τὴν σκέψιν τοῦ μεγάλου φιλοσόφου, ἀπὸ τῆς κοινωνικῆς πλευρᾶς, δηλαδή ἀσχετῶς πρὸς τὰ ἠθικὰ φαινόμενα. Ὁ ἀνθρώπος, ἐτονίζετο, ὁ ἀνθρώπος εἰς οἰονδήποτε ἄστου καὶ εἰς οἰονδήποτε κοινωνικὸν πλαίσιον, σέβεται τοὺς νόμους, χάρις εἰς τὴν ἐπίδρασιν ποὺ ὑφίσταται μοιραίως ἀπὸ τοὺς παράγοντας τῆς παραδόσεως, τῆς ἀγωγῆς, τῶν ἠθῶν καὶ τῶν κεκτημένων συνηθειῶν. Ἀλλὰ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὴν διάνοιαν. Ἐκεῖνη, σπρώχοντας τὸν ἀνθρώπο πρὸς τὴν καινοτομία, σπάζει τὰ κάδρα καὶ γεννᾷ μέσα στὴν καρδιὰ του τὴν ὄρεξι ἐνὸς ἡρωικοῦ καθήκοντος, ποὺ δὲν ξέρει οὔτε κι' αὐτὸς ποῦ τὸν πηγαίνει. Τὸ πνεῦμα του ὀρθοῦται ἐναντίον τῆς φύσεως, εἰς τὴν ὁποίαν θέλει νὰ φέρῃ μιά τάξι προσωπικῆ. Αὐτὴ ἡ ἔπαρσις, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν εὐγένειά του, τὸ ἀναγκάζει συχνότατα νὰ θέτῃ φιλοδόξους σκοποὺς, ποὺ ξεπερνοῦν τὰ μέσα ποὺ κατέχει. Ἡ φύσις ἐπρόβλεψε πράγματι μίαν κάποιαν ἐπέκτασιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, μέσῳ τῆς διανοίας, ἀλλ' ὄχι μέχρι τοῦ σημείου ποὺ θὰ παρεβιάζετο ἡ κυριαρχία της. Ἐστὶ τὸ ἄτομον καταντᾷ νὰ ἐκθέτῃ ἐν κινδύνῳ τὴν κοινωνικὴν σύνθεσιν καὶ νὰ

άπατά κάποτε τήν φύσιν, δημιουργώντας μίαν ἄλλη πού κινεῖται διαρκῶς, πού τείνει πάντοτε πρὸς τήν τελειοποίησιν, κατὰ τῆς φύσεως, τῆς φυσικῆς, ἢ ὅποια ἔχει καθορισθῆ καὶ ἀποκρυσταλλώσῃ τὸ σχῆμα τῆς.

Αὐτὸς ὁ Μπερξωνικὸς ἠρωϊσμός, ἀπομακρύνεται ὀλωσδιόλου ἀπὸ τὰς ιδέας τοῦ "Εμμερσον. Ὁ δεῦτερος ἀποδίδει εἰς τοὺς μεγάλους ἀνθρώπους κοινὰς ἀρετάς, ἀλλ' αἱ ὅποια καθίστανται ἔντονοι, ἐν τῇ ἀναζητήσει τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὠραίου. Ἀλλὰ τοῦτο προϋποθέτει μίαν φύσιν ὀργανωθεῖσαν διὰ τὴν βελτίωσιν. Ἡ Μπερξωνικὴ εἶνε ἄλλο πρᾶγμα. Ἐκείνη ἐτοποθέτησε τὸν ἄνθρωπον ἀνάμεσα σὲ τέτοιες συνθήκες ζωῆς, ὥστε νὰ γίνεται πλέον ἀναπόφευκτος ὁ πόλεμος. Ἴδου τὸ χειρότερον τῶν κακῶν, εἰς τὴν ρίζα τῆς ὑπάρξεώς μας. Γιὰ νὰ ἀλλάξουν αὐτὲς οἱ συνθήκες, πρέπει νὰ ἀπλοποιήσωμε τὶς ὀρέξεις μας καὶ τὰ γούστα μας, ὅποτε καὶ θὰ ἀφήναμε τὴ μηχανὴ νὰ δημιουργῆσει ἀληθινὰς τέχνες, ἀντὶ νὰ περιπλέκῃ τὶς ἀνάγκας μας, ὅπως γίνεται τώρα. Καὶ τότε θὰ μπορούσαμε νὰ δώσωμε ἓνα πνευματικὸ, ἐπὶ τέλους, ἓνα ἀντιυλιστικὸ ἐνδιαφέρον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν.

Ἡ ἐπέτειος πού ἐφορτίσθη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐκίνησε ἐκ νέου τὴν περιέργειαν γιὰ τὴ μεγάλη φυσιογνωμίαν τοῦ φιλοσόφου. Τὸ Παρίσι, μολονότι ἐμπόλεμον ἔξαναθυμήθηκε τὸν ἀπαράμιλλο κωνφερασιέ τοῦ Κολλεγίου τῆς Γαλλίας ὅταν καθηγηταί, φοιτηταί, φοιτήτριαι, διανοοῦμενοι φτασμένοι ἀπὸ τὰ τέσσερα ἄκρα τῆς γῆς, ἔκαναν οὐρὰ γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν. Λένε ὅτι σπανίως ἀντήχησε στὸ Κολλέγιον γοη, τευτικώτερη φωνή. Ἐκτοτε ὁ Μπερξων ἐξηφανίσθη ὀριστικῶς ἀπὸ τὰς δημοσίας αἰθούσας. Εἶνε ἀρρωστος, σχεδὸν παράλυτος, σὲ μιὰ πολυθρόνα, κοντὰ στὸ γραφεῖο του. Δὲν παραπονεῖται ὡστόσο. Θεωρεῖ μάλιστα καὶ τὴν ἀσθένειαν φυσικὴν. Καὶ ἔχει στρέψει τὸ πνεῦμα του πρὸς δυὸ διευθύνσεις: Τὴ σπουδὴ τῶν μυστικοπαθῶν καὶ τὸν πειραματισμὸν τῶν ψυχικῶν φαινομένων.

Γ. ΦΤΕΡΗΣ

Καγιά

Τιμόνι στὸν Ἔρωτα

Χρονικὰ τῆς Ξένης λογοτεχνίας

Συνάντηση μὲ τὸν Ρίλκε

Ὁ Χάνς Καρόσσα, Βαυαρὸς γιατρός, πού καταγίνεται καὶ μὲ τὴ λογοτεχνία, ἐξέδωσε, ἀνάμεσα σ' ἄλλα βιβλία, καὶ ἓνα εἶδος αὐτοβιογραφίας, μὲ τὸν τίτλον «Ὁ Ἀρχηγὸς καὶ ὁ Ὁδηγός» Στὸ βιβλίον αὐτὸ γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸν Ρίλκε, πού τὸν γνώρισε ὁ Καρόσσα, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον τοῦ 1914. Ὁ Ρίλκε ἦταν τότε 45 ἀπάνω κάτω χρόνων καὶ ὁ Καρόσσα 25. Μεταφράζουμε μερικὰ κομμάτια ἀπὸ τὴ «Συνάντηση μὲ τὸν Ρίλκε», ὅπως τιλοφορεῖ τὸ κεφάλαιον τοῦ βιβλίου του αὐτοῦ ὁ Καρόσσα :

«... Ἄν γινότανε λόγος γιὰ βιβλία, ἓνας ἄμεμπτος, ποτισμένος ἀκόμα ἀπὸ τὶς πλατεῖες προλήψεις, ἦταν φυσικὸ νὰ ξαφνιστεῖ, γιατί ὁ Ρίλκε μιλώντας γιὰ τὴν ποίηση, μιλοῦσε σὰ γιὰ ἓνα ἐπάγγελμα, ὅπου ἡ δουλειὰ εἶναι τὸ πᾶν καὶ ἡ ἐμπνευση τίποτε. Βέβαια, ἐν μέρει, ἦταν ἓνα δείγμα τῆς καλωσύνης του, τῆς ἀρχοντικῆς του εὐγένειας ὅταν προσποιότανε ὅτι ἀνακάλυπτε στὸ συνομιλητὴ του μιὰ ἐσωτερικὴ μουσικὴ ὅμοια μὲ τὴ δική του, ὅμως γλήγορα καταλάβαινε κανεὶς πόσο εἶναι εἰλικρινῆς ὅταν παρίστανε τὸ ἔργον του σὰ μιὰ ἐργασία καὶ σχολίαζε τὴν ἐξέλιξιν τῆς γλώσσας του, ὅπως θὰ σχολίαζε ὁ Σεζάν τὴ ζωγραφικὴ του...»

«... Ἐργτανε νὰ καθῆσθαι κανεὶς ἓνα τέταρτον τῆς ὥρας κοντὰ στὸν Ρίλκε γιὰ νὰ καταλάβῃ ὅτι μιλοῦσε μὲ πλήρη εὐσυνειδησία γιὰ τὸ ἐπάγγελμά του καὶ τὶς προσπάθειές του. Αὐτὸ ἔδινε στὸ συνομιλητὴ του μεγάλη ἐλευθερία : δὲ δίδασκε, δὲν σ' ἐπέεξε, δὲν σοῦ ζητοῦσε τίποτε, ἀπὸ καιροῦ εἶχε κάνει ὅλους τοὺς πολέμους τῆς ψυχῆς στὶς μοναχικὲς του ὥρες καὶ ἐκεῖνος πού καθότανε μαζί του στὸ τραπέζι του δὲν ἔβλεπε παρὰ πόσο λαμπρὸς καὶ ὀλοκληρωτικὸς εἶναι αὐτὸς οἱ νίκες...»

«... Ὁ Ρίλκε ὑπόφερε ἀπὸ τὸ αἶσθημα μιᾶς ἀκατάπαυτης ἀπειλῆς, ὅπως ὅλοι ὅσοι κατοικοῦν στὰ σύνορα τοῦ χάους. Ἦταν ἐξαιρετικὰ εὐαίσθητος καὶ πολὺ λίγο γερός. Δίχως ἄλλο θὰ μεταχειριζόταν τὴν τέχνην του σὰν ἓνα πολὺτιμον βιολὶ πού οἱ κακοκαιρίες τὸ ξεκουρντίζουν εὐκόλα.

«Κάποτε αἰσθανόταν ἐπίσης ἓνα μεγάλο τρόμον μὲ τὴ σκέψιν ὅτι θὰ μπορούσε ν' ἀναγκασθῆ νὰ παραιτηθῆ ἀπὸ τὴν προσωπικότητά του : σταματοῦσε τότε καὶ συμβουλευόταν τὸ νόμον τῆς ὑπαρξῆς του. Ἦσαν αὐτὰ παύσεις στὴ ζωὴν του, πού τὶς γέμιζε μὲ ἀσκήσεις πνευματικῆς. Στὰ σημειωματάρια καὶ στὰ γράμματα πού ἔγραφε, συχνότερα πιὸ πολὺ γιὰ τὸν ἑαυτό του παρὰ γιὰ κείνον στὸν ὅποιον τὰ ἔστειλε, ἀγωνιζόταν γιὰ νὰ ξανάβρῃ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ προσδιορίσῃ τὴν ἀποστολήν του. Ἀνάμεσα σ' ἐκείνους πού ἦσαν κοντὰ στὴν ψυχὴν καὶ στὸ πνεῦμα του, γινόταν ὄλον καὶ περισσότερο λόγος γιὰ τὰ γράμματα τοῦ Ρίλκε : ἡ δύναμις τῆς ἐκφρασεως καὶ ἡ ὁμορφιά ἔκαναν πολλὰ ἀπὸ τὰ γράμματα του ἰσάξια μὲ τὰ ποιήματά του...»

Χρονικὸ τοῦ «Καερντάλ»

Μὲ τὸν τίτλον αὐτὸ δημοσιεύει ἀπὸ μῆνες στὴ «Νέα Γαλλικὴ Ἐπιθεώρησις» μικρὰ σημειώματα γιὰ διάφορα ζητήματα ὁ περίφημος δοκιμογράφος Ἀντρέ Σουαρές. Μεταφράζω μερικὰ ἀπὸ τὸ «χρονικὸν» τοῦ Σεπτεμβρίου :

«29 Ίουλιου. Δὲ μ' ἀρῆσει ν' ἀκούω : ὁμως ξανοίγω τοὺς ἦχους ἀπὸ πολὺ μακριά. Μιά νεαρή γυναῖκα καὶ ἕνας νέος κουβεντιάξουνε, καθισμένοι σ' ἕνα τραπέζι ὁ ἕνας ἀντίκρου στὸν ἄλλον. Κυττάζονται μὲ ἕνα εἶδος τρυφερότητας γλήγορης καὶ ψυχρῆς· δὲν ἀγαπήθηκαν χτὲς καὶ ὁμως θάλεγε κανεὶς ὅτι τώρα ἀνακαλύπτονται. Λέξεις σπάνιες, βλέμματα ἀρκετὰ τρυφερὰ ὡστόσο.

—Γιατὶ δὲ λὲ λὲς τίποτε ; ρωτᾷ ἐκείνη.

—Δὲν ἔχω τίποτε νὰ πῶ. Μὰ κ' ἐσὺ δὲ μιλάς.

—Περιμένω. Ἦ σιωπὴ σου μὲ βαραίνει.

—Τί θέλεις νὰ πῶ ;

—Πές μου : ἀγαπημένη, ἀγαπημένη. Δὲ γυρεύω περισσότερα. Αὐτὸ μὲ φτάνει.

—Νομίζεις ;

«1η Αὐγούστου.—Φιλοκίτης.—Δὲν ἔχω τίποτε πιά, λέει, τίποτε πιά. Οὐτὲ καν ἕνα τρυφερὸ χέρι γιὰ νὰ κρατᾷ τὸ δικό μου τῆ στιγμῆ πού θὰ πεθαίνω· οὐτ' ἐκεῖνο τὸ φιλὶ τοῦ χαμόγελου πού σπάζει στὰ πιά βαραειά δάκρυα τὸ μέλι τῆς ἀγάπης καὶ πού ἐξαφανίζει τόση πίκρα μὲ τόση γλύκα.

Ἦ φοβία τοῦ θανάτου εἶναι τόσο μεγαλιότερη ὅσο ἔχει μορφώσει κανεὶς μιὰ πιὸ μεθυστικὴ ἰδέα γιὰ τὴ ζωὴ. Καὶ τίποτε δὲν κάνει τὸ θάνατο πιὸ φοβιτὸ ὅσο τὸ ἀπογοητευμένο μεγαλεῖο. Νὰ μὴ σοῦ ἔχει δώσει τίποτε ἢ ζωὴ, τίποτε ἀπὸ ὅ,τι περιμένεις, τίποτε ἀπὸ ὅ,τι εἶχες πῆ διὰ τῆς ἀποσποῦσες, ἕνα τέτοιο ἐρεῖπιο εἶναι αἰώνιο καὶ δὲ μπορεῖ νὰ τὸ ὑποφέρει κανεὶς παρὰ μόνο ἂν περιοριστικὰ ἐπιμένει νὰ ζῆ. Χωρὶς αὐτό, ὁ πόνος μας εἶναι ἀτέλειωτος· κ' ἢ νὰ πεθαίνης...»

«10 Αὐγούστου.—Ἄ θνητὸς αὐτὸς κόσμος ὅπου τὰ πάντα ὑπάρχουν γιὰ νὰ μὴν ὑπάρξουν, ὅπου τὸ πᾶν εἶναι ζωὴ γιὰ νὰ πεθάνη : εἶναι ὁ κόσμος τῶν σωμάτων. Ἄ θνητὸς αὐτὸς κόσμος, καὶ γι' αὐτὸ τόσο φοβιτὸς, εἶναι ὡστόσο ἕνα ἐξαιρετικὸ θέαμα. Μὰ ποῖος μπορεῖ πάντα νὰ ζῆ ὡς θεατῆς; Καὶ ὁ Πρόσπερος ἀκόμα τραβιέται στὴ σπηλιὰ του κ' ἐτοιμάζει μιὰ κλίνη ἀνάπαυσης.

Τὸ σῶμα εἶναι πάντα ἠθοποιὸς καὶ σπρώχνει στὴ δράση. Αὐτὸ εἶναι τὸ δρᾶμα. Τὸ σῶμα εἶναι ὁ σάκκος τῶν κοκκίων μας, ἢ θήκη τῆς θνητότητος, ἢ μήτρα τοῦ θανάτου. Καὶ τὸ πνεῦμα ποτὲ δὲν ἀμφιβάλλει γι' αὐτό».

«21 Αὐγούστου.—Τί εἶναι ἡ δύναμη στὴν τέχνη καὶ στὸ ὄψος ; μιὰ ἀλήθεια πού καίει, καὶ πού σηκώνει ὀρθὸ τὸ ἀντικείμενο καίγοντας. Τὸ καταναλώνει, ἂν εἶναι νὰ καταστραφῆ· καὶ ἂν εἶναι νὰ ζήσει, τὸ φωτίζει».

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Τὸ Θέατρο

Θίασος Κοτοπούλη : Ζὰν Ἀνουῖλ : «Ταξιδιώτης χωρὶς ἀποσκευές»
 Θέατρο Ἀλίκης-Θίασος Κοτοπούλη : Π. Καγιᾶ : «Τιμόνι στὸν Ἔρωτα»
 Θέατρο-Θίασος Ἀργυροπούλου : Σασά Γκιτρὸ : «C Ζηλιάρης».

Ἡ θεατρικὴ χειμερινὴ περίοδος ἄρχισε μὲ τοὺς καλύτερους οἰωνοὺς καὶ προ-

μηγύεται ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα, ἂν κρίνωμε ἀπὸ τὰ ἔργα πού ἀναγγέλλουν τόσο τὸ «Βασιλικὸ Θέατρο» ὅσο καὶ οἱ ἄλλοι θίασοι. Ὑστερὰ ἀπὸ τὶς περίφημες σὲ συνοχή, ἀνέβασμα, παραστάσεις τῆς «Κυρᾶς τῆς θάλασσας» τοῦ Ἴψεν, ἀπὸ τὸ θίασο Ἀνδρεάδη, πού ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ πιστὸς σ' ἕνα πρόγραμμα ἀνώτερης ἀληθινὰ τέχνης, ὁ θίασος τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη μᾶς ἔδωσε ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα κομμάτια τοῦ συγχρόνου γαλλικοῦ θεάτρου, τὸν «Ταξιδιώτη χωρὶς ἀποσκευές» τοῦ Ζὰν Ἀνουῖλ καὶ ὄχι Ἀνουῖν, ὅπως κακὰ ἐπεκράτησε νὰ προφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως. Τὸ θέμα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἶναι βέβαια κοινότυπο : ἕνας ἄνθρωπος πού ἔχασε τὴ μνήμη του, συνεπεία τραύματος ἀπὸ τὸν πόλεμο· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔχει καμμιά σημασία, γιατί ἡ πρωτοτυπία τοῦ συγχευοιστικοῦ αὐτοῦ δράματος εἶναι ἄλλοῦ στῆ μαεστρική οἰκονομία του, στῆ γνώση τοῦ θεάτρου, στῆν ὀλοκληρωμένη ἔκφραση τῶν τύπων, ἀκόμα καὶ τῶν δευτερώτερων, μὲ δυὸ λόγια στῆν ἀρχιτεκτονικὴ του καὶ στῆν ποίηση πού τὸ λούζει. Φυσικά, πολλοὶ θὰ βροῦνε ὅτι εἶναι ἐγκεφαλικὸ, ὅτι δὲν προέρχεται ἀπὸ περισσεῖα ψυχῆς, ἀλλ' ὅπως παρουσιάζεται, μὲ τὶς ἀπειρες προεκτάσεις του, μὲ τὶς σκέψεις πού γεννᾷ στὸ θεατῆ γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρωπίνου ἔργου, γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ παρόντος μὲ τὸ παρελθόν. Συγκινεῖ καὶ συναρπάζει καὶ τὸν πιὸ ἐπιφυλακτικὸ, καὶ τὸν πιὸ αὐστηρὸ κριτῆ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἔργο, πού, ὅπως εἴπαμε, εἶναι ἕνα κομμάτι ἀξιόλογο, στῆ μεγάλῃ του ἐπιτυχίᾳ συνέεινε τὸ ἐξαιρετικὸ τοῦ ἀνέβασμα ἀπὸ τὸν σκηνοθέτη κ. Κουὺν καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς συνεργάτες του. Ἡ ὄλη παράσταση ἔφερε τὴ σφραγίδα ἡς ἐργασίας φροντισμένης καὶ ἀπόλυτα αἰσθητικῆς Ὅλοι οἱ ἠθοποιοὶ εἶχαν ὁμοιογένεια καὶ ἡ ἐκτέλεση ἕνα ρυθμὸ ἀξιοζήλευτο. Ἡ κυρία Ρίτα Μυράτ ἔπαιξε τὸ παιδάκι μὲ μιὰν ἀφέλεια καὶ γοητεία πού συνήρπασαν τὸ θεατῆ. Ἐξαιρεση δὲ ἦταν οἱ κυρίες Χαλκούση, Λώρη καὶ Σεφρανίδου, καθὼς καὶ ὁ κ. Ἀρώνης. Ὁ κ. Γιώργος Παλπᾶς στὸν ὀλο τοῦ ἀνθρώπου πού ἔχασε τὴ μνήμη του» ἀναδείχθηκε χωρὶς ὑπερβολὴ μεγάλως καλλιτέχνης, μὲ ὀριμότητα καὶ κατανόηση πού τὸν τιμοῦν καὶ τὸν τοποθετοῦν πιά στῆν πρώτη γραμμῆ. Δημιούργησε κ' ἀγάπησε τὸ ὄλο του καὶ μελέτησε κάθε λεπτομέρεια, παρουσιάζοντας μιὰ γραμμῆ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος κ' ἕνα παίξιμο λιτὸ καὶ συγκινημένο μαζί. Τὸ σκηνοθετικὸ εὔρημα τοῦ κ. Κουὺν μὲ τὸ «ματαλλέτο» —ἂν ἐπιτρέπεται ἡ ἔκφραση— τῶν ὑπηρετῶν ἦταν ἕνα χάρισμα, μιὰ δημιουργία ἀπόλυτα καλλιτεχνικὴ καὶ θεατρικὴ μαζί, πού προσέθεσε ἕνα τόνο εὐθυμίας ἀπαραιτήτου στῆν ὄλην παράσταση. Ὅσο γιὰ τὴ μουσικὴ τοῦ κ. Χαριστάρη, πού συνώδευσε τὸ κείμενο στὰ ἰντερμέδια αὐτὰ ἦταν κατὰ τὸ ἀπόλυτο πρσαρμοσμένο καὶ δείχνει ἕνα νέο μὲ ταλέντο πού ξέρει νὰ μῆ στὸ νόημα καὶ στὶς βαθύτερες προθέσεις ἐνὸς συγγραφέως.

Ὁ θίασος Κοτοπούλη ἀπεφάσισε νὰ χρησιμοποιήσῃ ἕνα μεγάλο τμήμα του γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῆς νεοελληνικῆς παραγωγῆς. Καὶ ἐγκαινίασε στὸ θέατρο Ἀλίκης τὴ νέα του προσπάθεια μὲ τὸ ἔργο τοῦ κ. Π. Καγιᾶ «Τιμόνι στὸν Ἔρωτα», πού εἶναι τὸ δεύτερο πού παρουσιάζει ὁ συγγραφεὺς. Ἡ κωμωδία αὐτὴ εἶναι ἕνα παιχιδι θεατρικὸ πού ἀκούεται εὐχάριστα, χάρις στὸν ἔξυπνο καὶ χαριτωμένο του διάλογο καὶ πού παίζεται ἀπὸ τὸν κ. Λογοθετίδη καὶ τὴν κ. Ἀρώνη περίφημα, μ' ἕνα μπρὶο μοναδικό. Καὶ οἱ ἄλλοι ὁμως ἠθοποιοί, ἢ κ. Μιράντα Μυράτ, οἱ κ. κ. Κώστας καὶ Σπύρος Μουσούρης, ὁ κ. Γιαννίδης, σ' ἕνα ὄλο μάλλον εὐχάριστο. Ὅλοι γενικά δίνουν τὸ μέτρο τῆς ἀξίας τους καὶ ἀναδεικνύουν τὴν χωρὶς ἀξιώσεις ἑλληνικὴ αὐτὴ κωμωδία, καὶ ἔχει ὄρατα εὐρήματα ὅπως ὁ ἐπίλογος, μὰ καὶ συχνὰ μιὰ

φιλοσοφία ρηχή, πού ἂν ἔλειπε θάταν καλύτερα. Μὲ τὸ νέο του ἔργο ὁ κ. Καγιᾶς παίρνει μιὰ θέση δικαιωματικά στους νεώτερους συγγραφεῖς μας καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μελλοντικά θὰ δώση ἀξιόλογα πρᾶγματα.

Ὁ θίασος Ἀργυροπούλου, ἀφοῦ ἐπανέλαβε μιὰ παλιά του ἐπιτυχία, τὰ τρία μονόπρακτα τοῦ Γκέτς: «Ἡ πεθαμένη θεία καὶ ἄλλα γεγονότα» ἔργα μὲ βαθύτερο περιεχόμενο καὶ πρωτότυπη τεχνοτροπία, πού ὁ πολὺς ὅμως κόσμος δὲν κατάλαβε ὅσο ἔπρεπε, ἀνέβασε τὸ «Ζηλιάρη» τοῦ Σασά Γκιτρὸν, μιὰ κομψοδία ἄρτια ψυχολογική καὶ ἐνδιαφέρουσα, ὅπου ὁ παρισινὸς αὐτὸς κομψογράφος, πού πλούτισε τὸ γαλλικὸ θέατρο μὲ μερικά ἔργα ἀληθινὰ καὶ βιώσιμα, δίνει ὅλο τὸ μέτρο τοῦ χαριτωμένου του πνεύματος καὶ τῆς μοναδικῆς θεατρικῆς του τέχνης. Ὁ κ. Ἀργυρόπουλος, ὅπως πάντα ἦταν ὁ μεγάλος καλλιτέχνης πού θαυμάζομε ἀνεπιφύλακτα, ἡ κ. Γιώτα Λάσκαρη ἔπαιξε μὲ πολλή φινέτσα καὶ κατανόηση, ὁ κ. Φωτιάδης, πού πρώτη φορὰ ἐμφανίστηκε σὲ μεγάλο ρόλο, δίνει ἐλπίδες ἀξιόλογης ἐξελίξεως καὶ ὁ κ. Χέλμης σκόρπισε τὸ γέλιο μὲ τὸ δημιουργικὸ του ταλέντο. Μιὰ παράσταση καθ' ὅλα ἀξιόλογη.

Τὸ «Βασιλικὸ Θέατρο» ξανάδωσε τοὺς «Πέρσας» καὶ τὴν «Ἠλέκτρα» καὶ ετοιμάζει τὸ «Ριχάρδο τὸν Γ'». Ἐξαιρετικὲς προμηθύνοντα οἱ παραστάσεις τῆς «Ἠλέκτρας» ἀπὸ τὴ μοναδική μας τραγωδὸ κ. Μαρίκα Κοτοπούλη, πού θὰ γιορτάση συγχρόνως τὰ τριάντα χρόνια τῆς καλλιτεχνικῆς τῆς ζωῆς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

Ζάν Ἀνουῖλ

Ταξιδιώτης χωρὶς ἀποσκευές

Τὸ Βιβλίον

Γιάννη Χατζίνη: Πρόσωπα καὶ ψυχές

Μὲ τὸ γραφικὸ αὐτὸ τίτλο πού καθρεπτίζει τόσο πετυχημένα τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου, ὁ κ. Χατζίνης μᾶς δίνει, αὐστηρότατα διαλεγμένες ἀπ' ὅλη τὴν κριτικὴ ἔργασία του, μερικὲς φυσιογνωμίες ἀπ' τὴν ἑλληνικὴ καὶ τὴν ξένη πνευματικὴ ζωή.

Σκοπὸς του δὲν εἶναι βέβαια ἡ ἀναλυτικὴ ὀλοκλήρωσή τους, οὔτε ἡ πλείρα κριτικὴ μελέτη τοῦ ἔργου τους, γιατί τότε θάταν μικρὸς ὁ χώρος καὶ γιὰ μιὰ μόνη ἀπ' τὶς πνευματικὲς αὐτὲς μορφές πού, καθεμιά τους, εἶναι κι' ἓνας ὀλάκαιρος, ἰδιόρρυθμος κόσμος.

Κι' ὅμως, μέσα ἀπὸ τὰ σύντομα κριτικὰ αὐτὰ ἄρθρα πού ἔχουν τὸ βάθος καὶ τὴν πυκνότητα, ἂν ὄχι τὴν ἔκταση, μελέτης, αἰσθάνεσαι πὼς ἀλήθεια προβάλλουν πρόσωπα καὶ ψυχές σὲ μιὰ σύντομη, ἀλλὰ πάντα γνήσια κι' ἔντονη ἐμφάνισή τους. Κάτω ἀπὸ τὰ πνευματικὰ προβλήματα, τὶς ιδέες, τὴ γλώσσα, τὸ ὕφος, τὸ ἔργο γενικὰ τοῦ κρινόμενου συγγραφέα, — πού εἶναι ἴσως τὸ πρόσωπο πού ἡμεῖς βλέπουμε — ζεῖ, δομάζεται, ἐπαναστατεῖ, ἀγωνίζεται καὶ χαρίζει τὴν κυριαρχικὴ τῆς σφραγίδα σὲ κάθε ἐκδήλωσή, ἡ βαθύτερη πολυσύνθετη ἐκείνη οὐσία πού λέμε ψυχὴ καὶ πού, ἂν δὲν τὴ νοιώσουμε, δὲ μπορεῖ νὰ κατανοήσουμε τὸ ἔργο.

Ἡ πολύτιμη αὐτὴ ἀνοξήτηση τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου πού εἶναι ἡ κυριώτερη πηγή κάθε δημιουργίας, χαρακτηρίζει ὅλη τὴν ἔργασία τοῦ κ. Χατζίνη. Γυρνεύει τὸν ἄνθρωπο κάτω ἀπὸ τὴ σκέψη, τὴν εὐαισθησία πίσω ἀπὸ τὴ μορφοποιημένη γαλήνη, τὸ δρᾶμα πρὶν φτάσει στὴ λύτρωσή του, τὸ διονυσιακὸ βάθος πρὶν ὑψωθεῖ σ' ἀπολλώνια ἔκσταση.

Κι' αὐτὸ δὲν εἶναι μόνον ὁ σωστός, ὁ σωστότερος δρόμος γιὰ ἓνα μελετητὴ πού τὸν ὀδηγεῖ σίγουρα στὴν ἐξακριβωμένη ἀλήθεια κι' ἐξασφαλίζει στὸ ἔργο τὸ βάθος καὶ τὴ συνέπεια τῆς γραμμῆς. Εἶναι ἀκόμη τὸ ζωντανότερο θέλημα τοῦ, ἡ γοητεία του. Ἡ κριτικὴ, αὐτὴ καθαυτὴ, μὲ τὶς ἀνατομικὲς κι' ὀρθολογιστικὲς ιδιότητές της, ἀγγίζει περισσότερο στὰ σύνορα τῆς ἐπιστήμης παρὰ τῆς τέχνης κι' ἡ ἐπιστήμη εἶναι λίγο ψυχρὴ καὶ κουραστικὴ. Ἄν ὅμως ζητήσει νάνακαλύψει κρυμμένα ψυχολογικὰ βάθη, νὰ ζωντανέψῃ ψυχές, τὸ ἔργο τῆς κριτικῆς γίνεται αὐτόματα τέχνη καὶ, σὰ νὰ τῆς μεταγγίξεται αἷμα καὶ ζωϊκὸς παλμὸς ἀπὸ τὸ πρόσωπο πού ζητᾷ νάναστήσει, δονεῖται ἀμέσως ἀπὸ τὴ μαγικὴ ἀνάλπαση πού ἀποτελεῖ τὴν οὐσία τῆς πρωτότυπης δημιουργίας. Ἔτσι δὲν ἐξηγεῖ μόνον· συνθέτει, δημιουργεῖ κι' ἀποκτᾷ, δίπλα στὴ λογικὴ, ἓνα πολὺ πειστικώτερο μέσο, τὴν ἄμεση ἐπαφή μὲ τὸ θέμα, τὴν καλλιτεχνικὴ συγκίνηση..

Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη, γεμάτα ζωντάνια καὶ βαθὺ νόημα, τὰ δώδεκα ἄρθρα πού ἀποτελοῦν τὸ βιβλίον τοῦ κ. Χατζίνη ἔχουν ἐνότητα κι' ἓνα ἓνα κι' ὅλα μαζί. Γιατί κι' ὅταν ἀκόμη δὲν περιστρέφονται γύρω ἀπὸ μιὰ ὀρισμένη φυσιογνωμία, ὅπως τὸ «Γενεὰ ποιητῶν καὶ Γενεὰ πεζογράφων» καὶ «τὸ πρόβλημα τῆς Εὐτυχίας»

ή ίδια λαχτάρα δονεί το περιεχόμενό τους. Μιά ψυχή θηρεύεται τάλι κι' αποκαλύπτεται ευφλωττα, είτε ή ομάδαική μιάς δλάκαιρης εποχής, είτε άπόρσωπα, σε αντι-κειμενικές άλήθειες δοσμένη, ή ίδια ευαισθησία του στοχαστή.

Γι' αυτό είναι πάντα θερμό, γεμάτο παλμό και γοργότητα, τó γράψιμο του κ. Χατζίνη κι' όταν άκόμη έπισκοπεί φευγαλέα, μέσα σε λίγες έπίκαιρες σελίδες, ένα πλατύ λογοτεχνικό έργο που μόνο πτυχές του, αναγκαστικά, μπορεί να φωτίσει, ένα τόσο σύντομο κοίταγμα. Γιατί ξέρει τί να προσέξει μέσα στον κυκεώνα ενός θέματος και δέν πελαγοδρομεί. Διαλέει, αυστηρά από πριν καθωρισμένα, τα ση-μεία που θά βυθομετρήσει για νάναπηδήσει, δροσερός πίδακας, ή ψυχή και να δι-καιώσει τó έργο. Γι' αυτό και δέν καταπλήσσεται από κανενός είδους εκδήλωση κι' αν άκόμα είναι αντίθετη με τή δική του ιδιοσυγγρασία. Αντικρούζει με ψύχραιμη δικαιοσύνη κάθε λογής άνταπόκριση, φτάνει ναται σύμφωνο με τήν έσωτερική λα-χτάρα τó μήνυμά της.

Έτσι, οί άλλόφρονες κραυγές του Γιαννόπουλου ξεηγούνται και δικαιώνονται γιατί είναι τó κήρυγμα ενός όνειροπαρμένου δραματιστή, με τήν έξαλλη κατάσταση του πνεύματος, που τρέχει πίσω από μιά ιδέα ή από ένα σύμβολο, χωρίς να λογα-ριάζει τέρμα». Κι' ó Φώτος Πολίτης, με τήν άποστολική μυστικιστική του φύση, παρουσιάζεται μπροστά μας φανατικός πολεμιστής, με τó μαστίγιο στο χέρι που κάθε του χτύπημα τó ύπαγορεύει ó αυστηρά ήθικός άνθρωπος που άναζητά μάταια τήν τελειότητα στη ζωή και στην τέχνη. Μ' αυτή τή βάση κι' ή τέχνη του Καζαν-τζάκη χαρακτηρίζεται έπιγραμματοκώτατα «σαν έπικίνδυνη ίσορροπία παράφορης ψυχής που πρέπει να κατακτάται κάθε στιγμή και που άποτελεί άσφαλώς τó δράμα αλλά και τήν ευτυχία του καλλιτέχνη.

Έτσι ξεηγείται και τοποθετείται κι' ή ποίηση του Καρυωτάκη, τó έργο του Ξενόπουλου, του Νιρβάνα και άλλων. Μά ή πραγματικά άριστουρηματική μελέτη μέσ' τó βιβλίο είναι του Νίτσε, τής μεγάλης δραματικής αυτής φυσιογνωμίας που με τóση βαθειά κατανόηση κι' αγάπη μιάς δίνει σ' όλο τόν τραγικό διχασμό της, ó κ. Χατζίνης.

Η σκοπιά αυτή τής ψυχολογικής έρευνας πιστεύω πως είναι ó άσφαλέστερος θρόνος τής κριτικής. Γιατί, με τή βιολογική της σοφία, τήν προφυλλάσσει από τούς άκρατους άνεδαφικούς ένθουσιασμούς κι' από τήν άπόλυτη, στείρα, άρνηση πούναι ή Σκύλλα κι' ή Χάρυβδη τών περιπλανήσεών της.

Δέ θά σταθούμε ιδιαίτερα σ' ένα ένα άρθρο να συζητήσουμε τις άπόψεις του κ. Χατζίνη. Μιά κριτική δέ ζυγιάζεται από τó περιεχόμενό της που είναι φυ-σικό να μην ταύτιζεται πέρα ως πέρα με τή γνώμη του άναγνώστη που, όπως είναι γνωστό, σχηματίζεται από τóσους ύποκειμενικούς παράγοντες κι' ιδιαίτερα από τήν ψυχική μας συγγένεια με τόν κρινόμενο λογοτέχνη. Έδώ προσέχει ή μέθοδος, ή δύ-ναμη του έπιχειρήματος, ή συνέπεια κι' ή προοπτική που καθοδηγεί τή μελέτη. Και τά κριτικά τούτα χαρίσματα, που είχαν διαπιστωθεί κίόλας από τó πρώτο βιβλίο του κ. Χατζίνη, παρουσιάζονται πολύ πιο μεστά στο «Πρόσωπα και Ψυχές», πλουτι-σμένα σε βάθος κι' έκφραστική δύναμη. Τó ύφος του έχει γίνει πολύ πλαστικότερο με μιά διαγεια άληθινά κλασική κι' ή σύνθεση δυνατώτερη. Και τó κυριώτερο, ξεκινώντας από τήν αγάπη τής τέχνης και τή βαθειά ψυχολογική κατανόηση τού τεχνίτη, ή κριτική του κ. Χατζίνη, κι' όταν άκόμη αποδοκιμάζει, δέν γίνεται ποτέ έπίσημη, δέν λέγεται «άφ' ύψηλου». Ένα άρωμα ευγένειας μιά ψυχική απλότητα τή χαρακτηρίζει. Προτιμά να καθοδηγήσει, να έρμηνεύσει παρά ναρνηθί τειλεω-τικά. Δέν είναι άδυναμία ή έπείκεια. Είναι τó πλατύ αισιόδοξο κοίταγμα ενός φιλο-σοφημένου μυαλού που πιστεύει στην εξέλιξη και τή δύναμη τής δημιουργίας.

Δέν ξέρω με ποιά καλλίτερο τρόπο μπορεί να έξυληρετήση ή κριτική τήν Τέχνη.

Σ. ΜΑΥΡΟΕΙΛΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Προκήρυξη Λογοτεχνικού Διαγωνισμού

Η Νεοελληνική Λογοτεχνία που από τήν αρχή τής εκδόσης της είχε ως βα-σικό σκοπό να ένθαρρύνει και να βοηθήσει τούς νέους λογοτέχνες στα πρώτα τους βήματα προκηρύσσει από σήμερα λογοτεχνικό διαγωνισμό για τή συγγραφή ενός τόμου διηγημάτων και ενός τόμου ποιημάτων πιστεύοντας πως έτσι θά μπορέσει να δώσει ένα θετικό δείγμα τής στοργής της για τούς νέους εκείνους που συστηματικά και με ζήλο καταπιάνονται με τήν τέχνη.

ΟΡΟΙ :

- α) Στο διαγωνισμό έτούτο μπορεί να πάρει μέρος όποιοσδήποτε νέος θελήσει χωρίς καμιά χρηματική ή οποιαδήποτε άλλη ύποχρέωση.
- β) Τά έργα πρέπει ναται δακτυλογραφημένα ή και στην άνάγκη χειρόγραφα μά καθαρογραμμένα.
- γ) Άπαραίτητα πρέπει να ύπογράφονται με ψευδώνυμο και θά συνοδεύονται με φάκελλο που μέσα θά βρίσκειται γραμμένο τó πραγματικό όνομα του συγγραφέα κι' άπ' έξω τó ψευδώνυμο.
- δ) Ό τόμος τών διηγημάτων πρέπει ναται από 100-120 δακτυλογραφημένες κόλλες, ó δέ τόμος τών ποιημάτων από 60-80.

Ό διαγωνισμός αρχίζει από σήμερα και τελειώνει τις πρώτες μέρες του Φλε-βάρη.

Τά όνόματα τής κριτικής έπιτροπής θά γνωστούνε μονάχα όταν τελειώσει ή προθεσμία του διαγωνισμού.

ΒΡΑΒΕΙΑ

Θά άπονεμηθούνε βραβεία σε δυό ποιητικές συλλογές και δυό συλλογές διηγημάτων.

Χρηματικά βραβεία δέ θά δοθούνε.

Η Νεοελληνική Λογοτεχνία θά αναλάβει μονάχα με δικιά της έξοδα να εκ-δώσει τήν πρώτη ποιητική συλλογή και τήν πρώτη συλλογή διηγημάτων και ή εκ-δοση θά παραμείνει άποκλειστική έκμετάλλευση του συγγραφέα από τή δεύτερη συλλογή ποιημάτων και διηγημάτων θά διαλεχτούν και θά δημοσιευτούν στο πε-ριοδικό Νεοελληνική Λογοτεχνία σε τρία συνεχή τεύχη διηγήματο και ποιήματα. Θά τούς γίνουν έπίσης άρκετές διευκολύνσεις ώστε αν θελήσουν οί συγγραφείς να μπο-ρέσουν να εκδώσουν σε τόμους τή συλλογή τους.

Τά βραβεία θά άπονεμηθούν από τήν κριτική έπιτροπή, με κατάλληλη εισή-γηση, σε δημόσια συγκέντρωση που θά λάβει χάρω στα γραφεία του Περιοδικού, Φι-λελλήνων 4. Η ήμέρα τής τελετής θά όρισθί τó τέλος του Γενάρη.

Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Λίστα περιγραφείων

Στρατή Φεράτη: Τὸ διήγημά σας ἔχει δημοσιεύσιμο. Ἡ γλώσσα σας καὶ ἡ ἀφήγησή σας ἀρκετὰ ζωντανὴ καὶ ἐπιτυχημένη, λέγει ὅμως στὸ ὅλο διήγημα ἡ λογικὴ ἐπαλήθευση τῆς πραγματικότητος.—Νίκο Βίγλα: Τὸ ποίημά σας «Κουρσάροι» ἀρκετὰ καλὸ. Θὰ προτιμούσαμε ὅμως ἓνα καλλίτερό σας.—Γιώργο Μαραγκό: Τὰ ποιήματά σας ἔχει καλὰ, ὁ «ἀητός» εἶναι ἀρκετὰ καλὴ ἔμπνευση, χρειάζεται ὅμως πολὺ δούλεμα ἀκόμη γιὰ νὰ γίνει δημοσιεύσιμο.—Δημοσίαν Βιβλιοθήκην Ζακύνθου: Ἐπειδὴ δὲν εἴχαμε ταχυκὴ τὴν ἐκδόσὴν μας ὡς σήμερα ἀποφενύγαμε νὰ ἀναλάβουμε ὑποχρῶσεις.—Σ. Ἀναξηρόπουλο: Τὸ ποίημά σας καλὸ ὡς ἔμπνευση χρειάζεται ὅμως ξαναδούλεμα ὁ στίχος καὶ ἡ ἔκφραση.—Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη Καλάμης: Δώσαμε ἐντολὴ νὰ σὰς ἀποσταλοῦν τὰ τεύχη.—Δαμιανὸ Βουλγαράκη: Σὰς ἀποστέλομε τὰ τεύχη πού μᾶς ζητᾶτε. Γιὰ τὴν καθυστέρηση πιστεύω νὰ μᾶς συγχωρήσετε.—Νίκο Ζαχαριάδη: Ἡ συνδρομὴ τοῦ Β' χρόνου τοῦ περιοδικοῦ μας εἶναι 60 δραχμῆς. Τάχη Δόξα: Σὰς ἀπαντοῦμε σὲ ἰδιαιτέρη ἐπιστολή.—Στάθη Ἀλημίση: Ἡ συνεργασία σας δὲ μᾶς ικανοποιεῖ ἀπόλυτα, Σὰς ξεφεύγει πολλὰς φορὰς ἡ ἐννοια τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων ἀκόμη.—Παναγιώτη Τσουτάκο: Τὸ γράψιμό σας καλὸ καὶ ζωντανὸ ἀλλὰ τὸ θέμα ἀρκετὰ κοινότυπο.—Γιάννη Μαγκλῆ: Τὰ διηγήματά σας πολὺ καλὰ καὶ προπαντός ὁ «Πετροπόλεμος» θὰ χρειάζεσταν ὅμως νὰ τοῦ διορθώσετε μερικὰς κακὸς λέξεις πού ἀσφαλῶς χωρὶς νὰ τὸ προσέξετε πῆραν θέση στὸ

κατὰ τὰ ἄλλα πολὺ καλὸ διήγημά σας. Π. Γ.: Τὸ διήγημά σας ἔχει δημοσιεύσιμο. Εἶναι μιὰ ἀπλὴ καὶ χωρὶς ἐνδιαφέρον ἀφήγησις. Ἐπίσης καὶ τὸ ποίημά σας δὲ μᾶς ικανοποιεῖ ἀπόλυτα.—Πέτρο Λουρανᾶ: Ἡ νέα συνεργασία σας δυστυχῶς δὲ μᾶς ικανοποιεῖ.—Θάνο Γκρέκα: Τὸ ποίημά σας ἀρκετὰ ἐκτεταμένο μὰ μὲ πολὺ λίγη οὐσία καὶ ἀκόμη λιγώτερη συγκίνηση.

Σωτήρη Τσαβάρα: Τὸ διήγημά σας «Φθινόπωρο παντοτεινὸν» τὸ κρατοῦμε καὶ θὰ δημοσιευθεῖ μὲ τὴ σειρά του.—Ρένο Θρακιώτη: Ἡ Λυρικὴ σας πρόζα δὲν μᾶς ικανοποιεῖ. Ὅσο γιὰ τὸ βιβλίον σας σὲ ὁποιοδήποτε ἐκδοτικὸ οἶκο καὶ νὰ ἀποταθῆτε θὰ σὰς γράψω.—Βάσο Καθάριο: Τὸ ποίημά σας «Στὸ διάβα τῆς ζωῆς μου» θέλει ξανὰ μετρικὴ διόρθωση.—Δῆμα Τριᾶδης: Τὸ διήγημά σας «Δίπλα σ' ἄλλον ἄνθρωπο» θάταν δημοσιεύσιμο ἂν ὁλόκληρος ὁ πρόλογος τοῦ ἔλειπε ἢ ἂν συντομευόταν τουλάχιστον σὲ δύο τρεῖς γραμμῆς. Ἄν νομίζετε πὸς μπορεῖτε νὰ κάνετε διόρθωση ξαναστείλτε το γιὰ δημοσίευσιν.

Μενέλαο Ἀρῶ: Τὸ διήγημά σας «Χινοποριάτικα σύννεφα» ἀρκετὰ ζωντανὸ καὶ πρωτότυπο, ἀλλὰ χρειάζεται ἀκόμη δούλεμα γιὰ νὰ πάρει τὴν τελικὴν τοῦ φόρμα.—Δαμιανὸ Βουλγαράκη: ἀπὸ τις δύο σας ἐπιτολὰς δημοσιεύομε τὴ μιὰ, ἔχουμε νὰ σὰς συστήσομε μονάχα νὰ προσέχετε πολὺ στὸν τρόπο τῆς ἔκφρασής σας γιὰτι συχνὰ εἶναι ἀρκετὰ βίαιος.—Πιπίνια Τοιμκάλη: Καὶ τὸ Καινούργιο σας διήγημα «Μαρθούλα» τὸ κρατοῦμε γιὰ δημοσίευσιν. Θὰ θέλαμε ἂν ἤχατε τὴν καλωσύνη νὰ περάσετε ἀπὸ τὰ γραφεῖα μας νὰ σὰς γνωρίσομε. Ἐπίσης ἔχουμε τὴ γνώμη πὸς δὲ θάταν ἀσχημὸν νὰ παρουσταστήτε στὸ ἑλληνικὸ κοινὸ μ' ἓνα τόμο διηγημάτων σας.

Ἐκυκλοφόρησε

Σε καλλιτεχνική έκδοση ὁ Πρῶτος τόμος 1937—38 τοῦ Περιοδικοῦ «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ». Στις 562 σελίδες του περιλαμβάνει Ποιήματα, Διηγήματα, Κριτικές, Μελέτες, Φιλολογικά ἄρθρα καὶ σημειώματα 175 γνωστῶν Ἑλλήνων Λογίων καὶ Λογοτεχνῶν.

Πωλεῖται σ' ὅλα τὰ Βιβλιοπωλεῖα
Δραχ. 100.

Σημείωση.—Τὸ Περιοδικὸ «Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία» ἀπὸ τοῦτο τὸ τεῦχος καὶ ὑστερὰ θὰ κυκλοφορεῖ τὴν Πρῶτη τοῦ κάθε μῆνα.